

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ
Дизайну

(повна назва факультету/інституту)

Рисунка і живопису

(повна назва випускової кафедри)

УДК 004.92:655.3.027(02)-053.2/.5

Дипломна бакалаврська робота

на тему

Роль ілюстрації у дитячих науково-популярних виданнях

Виконала: студентка групи Бдр5-17

спеціальності 002 Дизайн

спеціалізації Графічний дизайн

Лісниченко В.О

Науковий керівник Дубрівна А.П

Рецензент Колісник О.В

Київ 2021

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
ДИЗАЙНУ

Факультет Дизайну

Кафедра Рисунка і живопису

Спеціальність 022 - Дизайн

Спеціалізація Графічний дизайн

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
рисунка та живопису
проф. Гула Є.П

« _____ » _____ 20 __ р.

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ БАКАЛАВРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Лісниченко Валерія Олегівна

1. Тема роботи Роль ілюстрації у дитячих науково-популярних виданнях
Науковий керівник роботи Дубрівна Антоніна Петрівна, кандидат
мистецтвознавства, доцент кафедри рисунка та живопису
затверджені наказом КНУТД від “ _____ ” _____ 20 __ року № _____
2. Строк подання студентом дипломної роботи _____
3. Вихідні дані до дипломної роботи: наукові публікації, навчальна
література та дослідження в системі графічного проектування дитячої книги
4. Зміст дипломної роботи (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ ,
Розділ1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ
Розділ2 КОНЦЕПТОЛОГІЯ ГРАФІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ДИТЯЧОГО
ВИДАННЯ
Розділ3 РОЗРОБКА МАКЕТУ ДИТЯЧОГО ВИДАННЯ
5. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Терміни виконання етапів	Примітка про виконання
1	Вступ	лютий 2021	
2	Розділ 1 Аналітичний	лютий 2021	
3	Розділ 2 Проектний	березень 2021	
4	Розділ 3 Реалізація дизайнпроекту	квітень 2021	
5	Загальні висновки	травень 2021	
6	Оформлення дипломної бакалаврської роботи (чистовий варіант)	травень 2021	
7	Здача дипломної бакалаврської роботи на кафедрі для рецензування	червень 2021	
8	Перевірка дипломної бакалаврської роботи на наявність ознак плагіату	червень 2021	
9	Подання дипломної бакалаврської роботи на затвердження завідувачу кафедри		

Студент

_____

Лісниченко В.О

Науковий керівник
роботи

_____

Дубрівна А.П

Рецензент

_____

Колісник О.В.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ 12

1.1 Науково-понятійний апарат дослідження 12

1.2 Історичні передумови виникнення ілюстрації в контексті проектування дитячих книжкових видань 20

1.3 Методологія дослідження 29

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТОЛОГІЯ ГРАФІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ДИТЯЧОГО ВИДАННЯ 34

2.1 Класифікація елементів книги та особливості її дизайну 34

2.2 Аспекти макетування та композиційні прийоми розробки книги 38

2.3 Ілюстрація як чинник формування ефективного проектування книги 44

2.4 Аналіз тенденцій використання кольору в ілюстрації 51

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА МАКЕТУ ДИТЯЧОГО ВИДАННЯ 58

3.1 Вплив цільової аудиторії на дизайн книги 58

3.2 Особливості технічних підходів в дизайні дитячої книги 61

3.3 Засоби формування художньо-образних характеристик в проектуванні ілюстрацій дитячої книги 67

ВИСНОВОК 71

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

АННОТАЦІЯ

Лісниченко В.О. Роль ілюстрації у дитячих науково-популярних виданнях – Рукопис.

Дипломна бакалаврська робота за спеціальністю 022 Дизайн - Київський національний університет технологій та дизайну, Київ, 2021 рік.

У дипломній роботі надані результати дослідження особливостей ілюстрації як елементу оформлення дитячого видання. Проаналізовано особливості дитячої ілюстрації, історію її розвитку, сучасні тенденції, елементи складової частини та техніки і методи виконання. Отримані результати були використані для створення серії ілюстрацій та макету дитячої книги. У процесі роботи було виявлено, що ілюстрація є складовим елементом видання, який повинен гармонійно інтегруватися у текст, будуючи цілісну композицію всієї книги. Підкреслено, що художня розробка стилістики зображення впливає на загальне сприйняття літературного твору. Встановлено, що великий вплив на формування цілісного серії ілюстрацій має створення характерної форми, використання певної кольорової гами та техніки виконання. Впроваджено підхід поетапної взаємодії технічних та естетичних методів проектування, що оптимізувало процес розробки дитячої книги.

Ключові слова: ілюстрація, дитяча книга, дизайн, оформлення, елементи книги, графічне проектування.

АННОТАЦІЯ

Лісниченко В.О. Роль иллюстрации в детских научно-популярных изданиях - Рукопись.

Дипломная бакалаврская работа по специальности 022 Дизайн - Киевский национальный университет технологий и дизайна, Киев, 2021.

В дипломной работе представлены результаты исследования особенностей иллюстрации как элемента оформления детского издания. Проанализированы особенности детской иллюстрации, историю ее развития, современные тенденции, элементы составляющей части, а также техники и методы выполнения. Полученные результаты были использованы для создания серии иллюстраций и макета детской книги. В процессе работы было выяснено, что иллюстрация является составляющей частью издания, которая должна гармонично интегрироваться в текст, принимая участие в построении целостную композицию всей книги. Подчеркнуто, что художественная разработка стилистики изображения влияет на общее восприятие литературного произведения. Установлено, что большое влияние на формирование целостной структуры серии иллюстраций имеет создание характерной формы, использование определенной цветовой гаммы и техники исполнения. Внедрено подход поэтапной взаимодействия технических и эстетических методов проектирования, оптимизировало процесс разработки детской книги.

Ключевые слова: иллюстрация, детская книга, дизайн, оформление, элементы книги, графическое проектирования.

SUMMARY

Lesnichenko V.O. The role of illustration in children's popular science publications - Manuscript.

Thesis for the specialty 022 Design - Kiev National University of Technology and Design, Kiev, 2021.

The thesis presents the results of a study of the features of illustration as an element of design of a children's publication. Features of children's illustration, history of its development, modern tendencies, elements of a component, and also techniques and methods of performance are analyzed. The obtained results were used to create a series of illustrations and a layout of a children's book. In the process,

it was found that the illustration is an integral part of the publication, which should be harmoniously integrated into the text, taking part in building a holistic composition of the whole book. It is emphasized that the artistic development of the style of the image affects the general perception of the literary work. It is established that the creation of a characteristic shape, the use of a certain color scheme and technique of execution has a great influence on the formation of the integral structure of a series of illustrations. The approach of step-by-step interaction of technical and aesthetic design methods is introduced, the process of children's book development is optimized.

Keywords: illustration, children's book, design, design, book elements, graphic design.

ВСТУП

У сучасному світі технологій книга може мати електронний і друкований варіант. При цьому електронна версія стала легше і дешевше у використанні, ніж друкована продукція. Отже, функції і призначення поліграфічних книжкових виробів стали змінюватися.

Виходячи з аналізу книжкового ринку України класичну і наукову літературу, в основному, читають в паперовому варіанті.

Дитяча книга є окремим сегментом книг, які який користується попитом у читачів і відповідно у видавництвах, які впливають на загальний розвиток дитячої книги. Вони відокремлюється як окремий сегмент видань через особливість оформлення таких видань. Така книга орієнтована на категорію читачів у яких активно формується свідомість і відношення до навколишнього світу. При створенні дитячого видання важливо враховувати особливості дитячого сприйняття світу.

На сьогоднішній день існує велика кількість жанрів дитячої літератури, які сформували різні види популярних ілюстрованих видань: інтерактивна книга, збірки віршів та казок, енциклопедії та атласи, освітні книги, графічні романи та новели, німі книги, електронні книги, книжки картинки.

Науково-популярна література це жанр літератури, який відноситься до освітніх пізнавальних книг. Він займає місце між художньою та навчальною літературою і виконує кілька функцій: з одного боку, забезпечує читача необхідними знаннями про світ і впорядковує ці знання, з іншого боку, робить це в доступній формі, полегшуючи розуміння складних явищ і закономірностей.

Видання такого виду особливо потребують використання ілюстративного матеріалу. Ілюстрування створює окремий вид візуальної мови, яка легше сприймається дитиною, ніж текстова складова. Ілюстрація допомагає створити внутрішню структуру тексту, яка буде зрозумілою,

цікавою для дитини, концентрувати її увагу на пізнанні сюжету літературного твору.

Актуальність розробки серії ілюстрацій до казки «Глюкоза та Інсулін у казковій країні Гармонії», яка має науково-популярний характер, полягає у адаптуванні літературного твору для маленького читача, за допомогою образотворчих методів.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі ілюстрації в дитячих науково-популярних виданнях.

Завдання дослідження:

- Провести аналіз літературних джерел за темою дослідження;
- Виявити історичні особливості розвитку дитячої ілюстрації у зарубіжних країнах і на території України;
- Проаналізувати методи дослідження, які були використанні у дипломній роботі;
- Провести аналіз художньо-образної і технічної складової графічного проектування ілюстрації;
- Розробити серію ілюстрацій до дитячого видання «Глюкоза та Інсулін у казковій країні Гармонії» Румеліді Л.Є.

Об'єкт дослідження: ілюстрація в графічному проектуванні.

Предмет дослідження: художньо-образні та технічні аспекти в дизайні дитячих науково-популярних видань.

Методи. Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети дослідження було використано комплексний підхід, що базується на загальних принципах наукового пізнання: теоретичні методи (системно-аналітичний, комплексно-історичний, формальний, компаративний), що базуються на вивченні літератури по темі проекту, аналізі та систематизації аналогів та прототипів, порівнянні складових елементів ілюстрації, допомогли з'ясувати особливості призначення ілюстрації в системі проектування дитячої книги; емпіричні методи (узагальнення, синтез та графічне моделювання), що ґрунтуються на спостереженні, порівняльному аналізі, розробці ескізів та

фінального проектного рішення, сформувавши художньо-образну концепцію графічного проекту.

Теоретична основа дослідження: базується на наукових дослідженнях провідних вітчизняних та світових науковців (Гошовський, Ефімова, Зозуляк, Тимошик), навчальних посібниках (Болховітінова, Іванов, Купріянова), монографіях (Ківшар, Огар), наукових матеріалах та статтях (Войтенко, Ліщинська, Петрова, Позднякова, Скрипова), дослідженнях, періодичних виданнях, інтернет ресурсах та працях сучасних дизайнерів.

Наукова новизна дослідження полягає у впровадженні поетапного методу графічного проектування, що базується на синтезі технічних та естетичних принципів, що дозволило підвищити оригінальність формотворчих засад в розробки ілюстрацій для дитячого видання науково-популярного характеру (серія ілюстрацій для казки про діабет «Глюкоза та Інсулін у казковій країні Гармонії» Румеліди Л.Є.)

Практичне значення одержаних результатів. Практичні аспекти розробки дитячої науково-популярної книги «Глюкоза та Інсулін у казковій країні Гармонії» можуть бути використаними у якості видання, що інформує дітей про особливості захворювання на цукровий діабет та методи його лікування, для фармацевтичних компаній, медичних закладів, а теоретичний аналіз проблематики дослідження у якості навчально-методичного матеріалу для складання навчальних курсів у ВНЗ дизайн-спрямування.

Апробація результатів:

1. Участь у міжнародній науково-практичній конференції «The Technical Scientific Conference of Undergraduate, Master and PHD Students». Кишинів: Технологічний університет Молдови, 2021.
2. Участь у XXI Міжнародному конкурсі молодих дизайнерів «Печерські каштани» у номінації «Текстиль» з серією робіт «Літній паттерн 2021».

Публікації. Лісниченко В.О. Особенности дизайна книжных изданий // The Technical Scientific Conference of Undergraduate, Master and PHD Students: Матеріали між народ. наук.-прак. конф. Молдова: 2021.

Структура і обсяг роботи. Дипломна бакалаврська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел (47 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дипломної роботи 77 сторінок комп'ютерного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОЛОГІЧНА ОСНОВА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Науково-понятійний апарат дослідження

Книжкова графіка відноситься до одного з видів графічного мистецтва. Це втілення за допомогою засобів образотворчого мистецтва ідейно-художніх замислів. Особливістю книжкової графіки є тісний зв'язок з поліграфією, технікою та якістю друку [1].

Основним завданням книжкової графіки є оформлення та ілюстрування видання. До оформлення відноситься декоративні та мальовані шрифтові елементи та композиція шрифтових блоків у структурі книги. Ілюстрування книги - це візуальне розкриття сюжету книги за допомогою зображення [1].

Ілюстрація - це окремий жанр образотворчого мистецтва. Головною її особливістю є зображення певної ідеї або сюжету. Вона може виступати як доповнення до тексту, а може існувати як окремий художній твір [2].

Книжкова ілюстрація – це зображення, яке пов'язане з сюжетом книжкового видання. Його основною функцією є візуальне пояснення тексту. Книжкова ілюстрація є одним із елементів структури книги.

При створенні книжкової ілюстрації враховуються особливості книги. Розмір сторінок та кількість тексту впливає на розмір і розміщення ілюстрацій. Гармонічне композиційне рішення кожного розвороту є важливим для цілісної структури книги. Також важливим для книжкової ілюстрації є особливості друку.

Дитяча книжкова ілюстрація – це ілюстрація, яка створюється для дитячої книги. Дитячі видання займають окремий сегмент книжкового ринку, адже мають певні особливості, які відрізняються від видань для дорослої аудиторії.

З ілюстрації починається процес вибору дитячої книги. Велика кількість спеціалістів і читачів вважають, що ілюстрації впливають на інтерес дитини до книг. Також можна помітити, що діти більше люблять ілюстровані книги,

відповідно, вибирають саме книги з картинками. Але не всі можуть погодитися з тим, що читацьку зацікавленість можна і потрібно викликати за рахунок ілюстрацій. Існує думка, що ілюстрація може заважати розвитку фантазії дитини.

В залежності від завдання художнього оформлення ілюстрація поділяється на декілька видів(див.таб.1.1) [3].

Таблиця 1.1

Види ілюстрації	
Фотографія	Фотографія використовується для того щоб підкреслити достовірність і реалізм змісту книги. Проте за допомогою різних технік створення та обробки фотографії можна досягти ірреального зображення дійсності.
Колаж	Дозволяє використовувати різні види матеріалу для створення художнього образу.
Рисунок	Найбільш поширений вид ілюстрації. Він не обмежений матеріалі та техніці, може використовувати різних підхід у створенні форм, текстури.

Ілюстрація повинна злагоджено взаємодіяти з історією книги і гармонійно вписуватися у формат видання. У великій кількості дитячих книжок ілюстрація представляю собою малюнок. Ілюстрація сприяє формуванню дитячого бачення літературного твору, розкриває тему, ідею, образ персонажів. Книжкова ілюстрація допомагає дитині пізнати світ, впливає на формування моральних цінностей, естетичних ідеалів, поглиблює розуміння літературного твору.

Композиція – це побудова художнього твору, зумовлена його змістом, характером і призначенням. Композиція впливає на сприйняття твору, оскільки представляє собою важливий елемент організації художньої форми, який надає твору єдності і цілісності [4].

Засоби композиції впливають на сприйняття змісту ілюстрації дітьми. До них відносяться лінія, штрих, форма, світло, колір, перспектива. Якість зображення залежить від виразної передачі форми, об'єму, конструкції об'єктів, фігури людини чи тварини, її пропорцій та зображення характерних і індивідуальних особливостей.

Книжкова обкладинка – це важливий елемент зовнішнього оформлення книги, який надає коротку інформацію про зміст книги. Для оформлення обкладинки для дитячих видань використовуються яскраві чисті кольори: червоний, жовтий, зелений, синій, фіолетовий, які привертають увагу своєю насиченістю і відокремлюють дитячі видання від інших. Як правило на них зображуються головні персонажі книги або фрагмент ілюстрації книги чи об'єкт який натякає на сюжет та зміст книги.

Ілюстрація – це зображення, яке розкриває зміст літературного твору за допомогою наочно-зображальних образів. Для дитини ілюстрація є візуальною мовою, яка допомагає дитині краще зрозуміти текст і утримати її увагу на художньому творі. При ілюструванні дитячих книг основним художнім методом є образне розкриття змісту, використання метафоричних засобів, так як образність лежить в природі дитячого мислення. Образні засоби стимулюють розвиток уяви у дітей, формують їх емоції, виховують культуру сприйняття.

Складність зображення та подання візуальної інформації залежить від вікової категорії дитини. Таких категорій можна виділити три: діти дошкільного віку, учні молодшої школи і підлітки [5]. Якщо дошкільники і учні молодших класів тільки починають пізнавати навколишній світ, то підлітки мають деякі навички дорослого життя, і книги для них будуть відрізнятися по змісту та оформленню, займати місце між книгами для дітей та дорослих. Підхід до інтерпретації літературного тексту для дорослого та для дитини буде різним. Так у дорослих книгах тексту більше, а зображення може грати другорядну роль, а у дитячих виданнях навпаки - текст обов'язково потребує візуальної мови.

Ілюстрації для кожної дитячої вікової категорії мають свою особливість. Так для дошкільників і школярів молодших класів ілюстрації повинні складатися з знайомих елементів та образів, які будуть зрозумілими і близькими до реальних, по своїм основним формам. Так часто використовується статична композиція, де персонаж у центрі події, іноді його зображають без оточення. Для дітей молодших класів ілюстрація стає більш складнішою і деталізованою. Композиція динамічна, часто асиметрична, використовується складніша палітра кольорів і відтінків[5].

Особливу роль у формуванні художнього образу книги відіграє колір, оскільки живописність та насиченість кольорів підсилюють емоційний вплив ілюстрації на дитину, пробуджуючи її креативність та фантазію. Дуже важливим є вибір кольору як носія додаткової інформації – колір і кольорові акценти викликають певні асоціації, які впливають на загальне сприйняття зображення.

Твердження про те, що дитяча книга повинна бути яскравою та кольоровою, визначає поліграфічне виконання дитячої книги. Якщо раніше був поширений двокольоровий друк, то сьогоднішні видання насичені широкою палітрою кольорів.

При цьому треба пам'ятати про композицію кольорів, яка повинна зберігати ясність та конкретність зображення.

Характерною особливістю для ілюстрування сучасних книг є використання комп'ютерної техніки. У час розвитку технологій для створення ілюстрацій стало традиційним використання комп'ютерних програм та технологій.

Говорячи про науково-популярні видання, їх можна поділити на дві категорії в залежності від функцій, які вони виконують:

1. Наукові та науково-популярні видання – монографія. Видання, що містить повне і всебічне дослідження однієї проблеми або теми і належить одному або декільком авторам. Свого роду це наукова документація.

2. Пізнавальні та інформаційні. Видання, які орієнтовані на звичайних читачів, серед яких виділяються науково-популярні і науково-художні видання для дітей. Науково-популярний твір який містить відомості про досягнення науки, техніки, культури, мистецтва або пояснює якусь конкретну тему[7].

Завдання науково-популярних полягає у підвищення загальнокультурного і науково-технічного рівня мас. При цьому можна бачити три спрямованості: освітню, інформаційну, пропагандистську.[8]

Освітня - полягає у поширенні наукових знань у вигляді доповнених до учбових видань у системі освітньо-виховних установ.

Науково-популярні видання включають у себе актуальні відомості про характер різних явищ науки і соціального життя.

Видання пропагандистської спрямованості покликані поширювати і затверджувати ідеї, наукові погляди заради активізації практичної діяльності.[8]

Читачі науково-популярних видань, зазвичай звані «широкі кола читачів», - явище рухливе і різноманітне. Специфіка науково-популярної літератури, здавалося б, не співпадає з такою класифікацією своїх читачів. У ролі читача видань даного типу літератури виступає представник будь-якої якої вікової категорії, або загальноосвітньої підготовки та професійної класифікації.

Кращі наукові твори пропагандують досягнення науки у формі зрозумілій читачам, яким вони призначені. До нашого часу дійшли перші наукові книги, які були написані у вигляді поетичних творів «Про природу речей» Лукреція Кара і «Лист про користь скла» М. В. Ломоносова[9].

До науково-популярній літературі відноситься і науково-художня література.

У процесі створення науково-популярних видань аудиторія читачів поділяється за такими характеристиками:

1. Вікова категорія: діти, підлітки, дорослі

2. Ступінь підготовки до сприйняття інформації, який залежить від рівня освіти, виду діяльності та професійного напрямлення [8].

Визначення вікової характеристики читацької аудиторії є важливим етапом у розробці науково-популярного видання. Такі ознаки, як цільове призначення і характер інформації, також є визначальними і дозволяють в свою чергу спроектувати доцільне оформлення та ілюстрування[8].

Завдання художника полягає у розкритті змісту науково-популярної літератури за допомогою ілюстративно-оформлюваних засобів. А також організація тексту таким чином, щоб подача інформації мала поступовий зрозумілий характер.

Для створення художнього образу ілюстратору потрібно ознайомитися з текстом, проаналізувати та зрозуміти його.

Зрозуміти текст це означає виділити у ньому смислові одиниці, які складаються із теми тексту і словесного розкриття теми, а також зв'язок між ними, який може бути у вигляді доказів, конкретики, а також методу ілюстрування.

Як в процесі створення науково-пізнавального твору, так і в процесі розуміння його при читанні основну роль грає логічне мислення, розум[10].

Завдяки використанню ілюстрованого матеріалу читачу легше сприймати і розуміти текст. Часто ілюстрація за допомогою графічних засобів може передавати зміст більш ясніше, ніж це може зробити літературне джерело, тому її вплив в тій чи іншій мірі відображається на зміні тексту. З цього можна зробити висновок, що ілюстрація відіграє в науково-популярній літературі таку саму роль як і текст – стає рівноправною частиною, а іноді може займати головне місце у книзі.

Важливим для науково-популярної книги є те, що ілюстрування повинно мати певну структуру та єдиний підхід до створення зображення. В деяких книгах цей принцип не береться до уваги, частіше це книги, які написані різними авторами. В таких книгах можна побачити різні види ілюстрування для аналогічних тем. Наприклад, цілком ідентичні об'єкти дослідження в

одному випадку зображуються за допомогою креслення, в іншому мають вигляд фотографії, а іноді зовсім не ілюструються.

Основними видами ілюстрацій в науково-пізнавальних виданнях є фотографії, малюнки, креслення, схеми, діаграми, карти[11].

Також, потрібно зазначити, що особливий підхід використовується для ілюстрування подарункових видань. В цьому випадку ілюстрація відіграє дуже важливу роль, адже підкреслює розкішність і високу ціну видання, яка призначена для вузького кола шанувальників.

Характерними особливостями таких видань є якісний друк та папір, наявність декоративних і вставних елементів. При оформленні таких видань ілюстративний матеріал повинен відповідати тексту, мати один художній стиль і не бути зайвим.

Протягом усього свого розвитку і дорослішання дитина потребує найрізноманітнішої інформації про навколишній світ, і її інтерес до різних областей знання в великій мірі задовольняє саме науково-пізнавальна література. У цього виду літератури існують свої цілі, свої методи для їх досягнення, своя мова спілкування з читачем. Науково-популярна література для дітей займає проміжне місце між художньою та навчальною літературою і виконує кілька функцій: з одного боку, забезпечує читача необхідними знаннями про світ і впорядковує ці знання, з іншого боку, робить це в доступній формі, полегшуючи розуміння складних явищ і закономірностей.

Професор Н.М. Дружиніна сформулювала основну мету науково-пізнавальної дитячої книги - «виховати розумову активність читача, залучити його до великого світу науки» [12]. Хороша науково-пізнавальна книга неможлива без чіткого морального спрямування, а засвоєння нових знань завжди пов'язане з вихованням у читача певних точок зору і людських якостей.

У дитячій науковій книзі виділяються два методи подачі матеріалу: перший – використання науково-художньої літератури, другий – викладення пізнавального матеріалу у науково-пізнавальній формі[12].

Для науково-популярного видання важливим є визначення вікової категорії дитини, адже книга для дитини 6-ти років буде відрізнятися від книги для підлітка.

Для читачів наймолодшого, дошкільного віку, складно провести межу між художньою і науково-популярною літературою. У дитячій книзі сформувалися певні методи подачі знань. До них можна віднести художній стиль викладу, переважання художнього вимислу, використання ігрових елементів, гумористичних ситуацій, активно діючих персонажів. Іноді зміст книги становить власне опис гри, в якій діють герої відповідного віку[12]. Часто у виданні даного виду створюються дві сюжетні лінії, які розвиваються паралельно одна одній.

Для однієї сюжетної лінії створюється персонаж або декілька персонажів, з яким дитина знайомиться на початку і взаємодіє на протязі всієї книги. Цього персонажа наділяють характерними рисами за допомогою створення художнього візуального образу, а також короткої історії про його життя: хто він, яка в нього професія, чим він займається, де живе. Цей персонаж стає провідником між сюжетом книги та дитиною. Персонаж допомагає сконцентрувати увагу дитини і з зацікавленістю сприймати інформацію наукового характеру.

Другою сюжетною лінією є викладення науково-популярного матеріалу. Це наукові факти, дослідження, які написані зрозумілою мовою для дитини.

Для випуску наукових дитячих видань характерна серійність [12]. Випускається серія книжок, яка присвячена різним пізнавальним темам, але має певний об'єднуючий елемент, наприклад головний персонаж серії книги, який подорожує по різним місцям світу.

Взагалі, оформлення науково-популярної книги для дитини не відрізняється від оформлення художніх дитячих книг, зберігається такий самий підхід і принцип.

Пізнавальна книга для дитини повинна мати цікавий і зрозумілий вигляд. Текст повинен мати чітку композицію текстових блоків, яка буде

цікаво дивитися на розворотах книги і гармонійно взаємодіяти з ілюстративним матеріалом. При цьому можна використовувати виділення деяких текстових елементів для привернення уваги дитини.

Кількість тексту залежить від вікової категорії для якої призначене видання. Для дітей дошкільного віку і дітей молодших класів буде більше ілюстративного матеріалу. Головним композиційним центром розвороту буде ілюстрація, а текст розміщений навколо неї, також використовується поступовий метод ілюстрування: текст розділяється на певні частини, в залежності від змісту, після чого кожна текстова частина доповнюється ілюстрацією.

Також можуть використовуватися цікаві формати книги: поп-ап книги, книги з вставними елементами. Розширення внутрішнього простору книги є гарним способом зацікавлення та перетворення навчального процесу у пізнавальну гру.

Таким чином, можна зробити висновок, що дитяча книга – це складна конструкція, яка формується на базі організації текстових та образних елементів книги і залежить від вікової категорії дитячої аудиторії.

У дитячих виданнях немає чіткої межі між художньою та навчальною літературою. Науково-популярні видання використовують художні та навчальні методи підходу для викладення матеріалу для дітей. Дитячі наукові видання націлені на просту подачу матеріалу у вигляді цікавої історії з пізнавальними фактами.

Ілюстрація у науково-популярних книгах для дітей відіграє важливу роль, адже представляє візуальну образну мову, яка зрозуміла дитині. Вона надає можливість організувати текст видання і розкласти його інформаційний матеріал таким чином, щоб тема видання стала зрозумілою для дитини.

1.2 Історичні передумови виникнення ілюстрації в контексті проектування дитячих книжкових видань

Історія книжкової ілюстрації бере початок у Стародавньому Єгипті. Першими ілюстраціями стали мініатюри, які були зображенні на стародавніх

папірусних сувіях «Книги мертвих» (б.1200р.до н.е) [13]. Яскраві ілюстрації слугували доповненням до тексту – зображення відтворювали відповідний опис. Іноді мініатюри не співпадали з розташуванням тексту. Такі книги були доступні для невеликої групи людей, які займали високі посади.

Збереглися окремі зразки мініатюр, що відносять до I століття н.е. (рукопис Теренція «Іліада», «Енеїда» – мальовничі ілюстрації перемежуються з текстом). Наприклад, у бібліотеці міста Мілана зберігається древній екземпляр “Іліади”, що прикрашають 500 мініатюр. Мініатюри релігійної тематики [14].

Книжкова мініатюра робилася гуашшю, аквареллю, клейовими фарбами, тушшю, пером – у кожній країні в різний час по-різному. Тонкі, своєрідні мальовничі твори на літературні теми відомі в Китаї з IV століття (сувій з жанровими сценами роботи Гу Кай-чжи) [14].

Найбільш ранні ксилографічні ілюстрації з’явилися в Китаї в VI-VII століттях. Були зроблені перші гравюри на дереві спеціального для ілюстрування літературного тексту [14].

У XI столітті у Древній Русі ілюстрація створювалася для рукописних книг. Книга прикрашалася дорогоцінним камінням, а мініатюри були прикрашені позолотою і виконані тонкою майстерною технікою. Рукописні книги були дуже цінними і дорогими і створювалися лише в одному екземплярі. Прикладами є “Остромирово евангеліє” (1056-1057), “Ізборник Святослава” (1073) із зображенням князівської родини. У XVI столітті, крім мініатюр релігійного характеру, одержали поширення історичні і побутові сцени [14].

В період V-XV століття книга мала велику матеріальну цінність. Вона створювалася в спеціальних майстернях – скрипторіях, переважно у монастирях. Створенням книги займався не один майстер: спочатку вона потрапляла у руки писаря-каліграфа, який переписував текст спеціальним книжковим шрифтом, далі рубрикатор доповнював книгу спеціальними

ініціалами. Якщо книга ілюмінувалася, тобто прикрашалася ілюстраціями – цим займався мініатюрист[15].

Таким чином, на протязі V-XV століть мала ілюстрація мала вигляд мініатюри. У кінці цього, періоду на рубежі XIV- XV століття, з'являється книгодрукування. У середині XV століття І.Гутенберг у Германії розробив новий спосіб друку: були створенні металеві набірні літери, за допомогою яких прискорився процес друку тексту. Ілюстрації створювалися за допомогою техніки гравюри. Гравюру вирізали на спеціальних дошках, які були зроблені переважно з металу (мідь, сталь, залізо, цинк), або з дерева – ксилографія. Потім дошка змащувалася чорною фарбою, тому відбиток ілюстрації на папері, був такий же чорний, як і самий текст. Залежно від способу створення відбитку гравюра ділилася на гравюру високого, плоского та глибокого друку[18].

З винайденням у XVIII ст. техніки деревориту – гравюри виконують на дошці з дерева, розпиленого впоперек. Найкращим матеріалом для нього є самшит, груша, бук, горіх і вишня, а в XIX ст. – літографії – способу плоского друку, при якому для виготовлення друкарської форми використовують вапняк, т. з. літографський камінь, листи цинку або алюмінію[14].

Практику оздоблення друкованої книги світлинами друкарі запозичили з рукописів. Значний слід у розвитку української гравюри залишили художні видання друкарні в місті Стратині, яку заснувала родина Балабанів. У 1627 й 1629 рр. у Києві вперше з'явилися вільні аркуші гравюр як самостійні твори гравірувального мистецтва, не сполученого з книжним. У добі світського ренесансу з'явилися гравюри світського характеру, а найбільшої популярності здобула гравюра на дереві. Перша половина XVII ст. для мистецтва гравюри має особливе значення, тому що в Києві було багато прихильників друкарської справи. При їх допомозі суспільний діяч Єлисей Плетенецький купив стратинську друкарню Балабанів та дав початок київській друкарні[17].

XVIII століття стає наступним етапом розвитку ілюстрації, який характеризується новими техніками та елементами оформлення книги.

Великою популярністю починає користуватися віньєтка – це композиційно завершене графічне зображення невеликого розміру, яке має орнаментальний, предметний або сюжетно-тематичний характер[14]. Частіше віньєтка розміщувалася на титульних листах, на перших та останніх сторінках книги. Також, у цей період, з'являється кольорова гравюра, яка створювалася за допомогою ручного нанесення фарби.

Починаючи з епохи Відродження ілюстрація виходять на одну позицію з текстом. З формуванням ілюстрації з'явилася і жорстка цензура.

Історія світового мистецтва знає десятки імен художників, що присвятили себе книзі, серед них: Гюстав Доре, Володимир Фаворський, Іван Білібін[14].

Ілюстрації до самих найзначніших творів світової літератури створювали класики світового образотворчого мистецтва: Боттичеллі, Рембрандт, Делакруа, Домьє, Мане, Рєпін, Кус-тодієв, Врубель[14].

У XIX столітті розвитком фотографії кардинально змінився характер техніки виконання ілюстрації: тепер він на пряму залежав від фотомеханічних процесів. Першою людиною, яка використала техніку ілюстрування за допомогою фотографії був англійський художник-фотограф Г.Робінсон, який виконав ілюстрації до «Червоної Шапочки» у 60-ті роки XIX століття [].

У цей період були винайдені нові способи створення ілюстрації: цинкографія (відбиток штрихового рисунку з цинкової дошки), автотипія (рисунок півтонами), триколірний друк [19].

Період XIX століття вважається «епохою ілюстрованих книг» [20]. В оформленні книги почали використовувати декоративні елементи, а ілюстрація була тісно зв'язана з текстом і передавала досить реалістичну картину.

Першою дитячою книгою вважається книга створена в 1658 році мандрівником Яном Каменським, яка має назву «Світ у картинках». Вона мала проникливий зрозумілий текст і безліч наслідувачів, після чого почалася революція у свідомості. У Англії з'явився перший дитячий видавець Джон

Ньюбері, який вигадував дуже дотепні назви для своїх видань, з якими навіть дешеві видання ставали популярними[21].

На початку розвитку дитячої книги ілюстрація створювалася у техніці гравюри, що було характерним для оформлення книги XVIII століття. Проте на той час вважалося, що для дитячого видання достатньо просте, невігадливе виконання і про ілюстровані дитячі книги першої половини XVIII століття у історичних джерелах інформація відсутня.

З розвитком літератури для дітей змінюється підхід до оформлення дитячої книги – за роботу над ілюстраціями беруться професійні художники, які сприяють початку розвитку дитячої ілюстрації.

У 40-ві роки XIX століття у Німеччині з'являється перша книжка-картинка, яка ще не мала якісно сформованих художніх, виховних та літературних особливостей, але стала популярною по всьому світу, у тому числі і на території України. Ця знаменита книга має назву «Степка-Растрепка», яка була написана лікарем та письменником Г. Горман у 1845 році[21].

Таким чином до 60-тих років XIX століття ілюстрація стає повноправним важливим елементом дитячої книги, а у виданнях для найменшого віку дітей кольорова ілюстрація поступово займає головне місце у книзі. З'являються окремі видання, які спеціалізуються на дитячій книзі, – починаючи з 60-тих років за цю справу беруться Вольф, Ісаков, Колесов і Міхін у Петербурзі, пізніше Бітепаж і Бернд в Одесі[21].

Роками раніше, у 50-ті роки в Англії, стали цікавитися дитячою психологією. Почався новий рух, який змінив підхід до створення дитячих видань. Було поставлене питання про виховання культури естетики у дітей. Цей рух з'явився під впливом Джона Р'юскіна, англійського письменника, художника та теоретика, і його наслідувачів. Найбільш відомими ілюстраторами того часу були Рандольф Кальдекот та Вальтер Крен[21].

Таким чином, дитяча книга з території Англії поширилася на території інших країн: Німеччини, Франції. Тоді вперше дитяча аудиторія була поділена на вікові категорії малюків та підлітків, книги для яких були в асортименті

книжкових магазинів. Вірші та пісні, байки та казки – Шарль Перо, Брати Грімм, Андерсен, а також азбуки – всі ці видання створювалися у Європі з ідеєю, що візуальна складова книги впливає на дитяче сприйняття твору[21].

На території України розвиток дитячої книги починається з XVI століття. На той час активно поширювали ідею освіти і грамоти. Завданням дитячої літератури було зацікавити дітей у навчанні.

Першою дитячою друкованою книжкою вважається «Буквар» Івана Федоровича, виданий 1574 році у Львові. Деякі його сторінки були оздоблені рослинними орнаментами. У 1578 році в Острозі було опубліковане друге видання, в якому крім декоративних заставок і кінцівок з'явилися заголовки, виконані в'язю, а також буквиці, оздоблені орнаментом[22].

У XVII столітті набуває розвитку елементи оформлення книги: встановлюється взаємозв'язок між ілюстрацією та текстом. З'являються дитячі книги, в основу яких був покладений принцип, який свідчив, що єдність тексту і ілюстрації дає яскраву і точну картину світу для пізнання дитини. На основі цього принципу почали друкуватися абетки для дітей[20].

У XVIII столітті розвивається тематика дитячих видань. З'являються твори, написані в жанрі повчань, настанов, бесід дорослих з дітьми, у навчальних книжках збільшується кількість тексту. В цей період формується новий жанр пізнавальної літератури у вигляді енциклопедії, яка була розрахована на дітей віком від 5 до 8 років[20].

У кінці XVIII століття дитяча література набуває індивідуального характеру. Художні твори формуються відповідно до інтересів дітей, їх поглядів та бачення світу. У 1850 році була видана перша художня дитяча книга М. Шашкевича «Читанка для діточок», яка започаткувала новий тип, як навчальної, так і пізнавальної літератури [23].

Разом з розвитком дитячої книги з'являються дитячі журнали. Першим прототипом українського дитячого журналу був додаток до «дорослої преси» «Домова шкілька», який друкувався на протязі 1854-1856 років [24].

У 1816-1870-ті рр. дитяча книга не мала чітких меж у книгодрукуванні. Наприклад, одне і те саме видання можна було віднести як до навчальної, так і до пізнавальної літератури[20]. Починаючи з 1881 роки ситуація змінюється через заснування Руського Педагогічного Товариства «Рідна школа», яке сприяє розвитку різних типів, жанрів, видів дитячої книги[24].

У XIX столітті актуальними темами є історично-соціальні, соціально-побутові, морально-етичні, розглядається питання протистояння добра та зла, піднесення національних ідей[20]. На протязі 60-90-х років було нарахована близько 11 книжкових видавництв, кількість яких збільшилася у тричі в період з кінця століття до Першої світової війни [25]. Але тільки декілька з них спеціалізувалися на дитячих виданнях: «Рідна школа», «Бібліотека» Ю.Насальського, «Галицька накладня» Якова Оренштайна [20]. Під час XIX століття сформувалася чітка межа між навчальною та дитячою книгою.

У 1860-1890 рр. розвиток національної свідомості відобразився на змісті дитячої книги. З'являється багато творів на історично-патріотичні теми, прикладом є «Малий Кобзар» (1914р). Особлива увага приділяється пізнавальним книгам, змінюється типологічний спектр видань. До традиційного видання, додаються збірки творів, комплексні видання, книжка-розмальовка та інші [27].

В період між XIX — початком XX століття дитяча книга була тісно зв'язана з видавництвом навчальної книги та преси. Період після Першої світової війни був важким для дитячої української книги. ЗУНР проголосила закон «Про організацію державного видавництва шкільних і дитячих книжок» [23]. Важливим завданням для української держави було вирішення проблеми русифікації дитячих книжкових видань. Важливою постаттю того часу був Антон Крушевський, який був призначений на посаду міністра освіти УНР на західноукраїнських землях. Він організував видавниче товариство «Українська книжка», яке створило бібліотеку дитячих книжок з назвою «Нашим найменшим» (1917—1922) [20]. До серії входили народні казки та байки, які були ілюстровані роботами відомої художниці Олени Кульчицької.

Період після Першої світової війни (1918–1939 рр.) дитяча книга починає поступово відроджуватися. На Галичині з'являються такі дитячі видавництва як «Світ дитини», «Золота Бібліотека Української Дитини», «Наш Приятель», «На сліді», також з'являються дитячі часописи та журнали: «Світ Дитини», «Малі друзі», «Приятель Дітей», «Наш Приятель», «Дзвіночок», «Юні Друзі», «Орленя». У творах цих видань постає питання загальнолюдських та національних цінностей, які мають релігійний та національно-патріотичний зміст [27].

У Львові видавництво «Русалка» випускає серію книг різною за тематикою та жанром, яка має назву «Дитячий Театр» [27]. Із часом збільшується кількість ілюстрованих книжок, в основу яких закладені традиційні національні риси. Прикладом є видання «Коли ще звірі говорили» та «Лис Микита».

Від другої половини XIX століття до 1939 року формування дитячої книги було пов'язано з соціально-політичним та культурно-освітнім розвитком українського народу [20].

Книговидання української літератури у складі Австро-Угорщини та Польщі відбувалося поза межами офіційно-урядових установ в умовах тільки формальної правової бази. Тогочасні товариства та спілки постійно боролися за право видання книги на державній мові, вони працювали над формою та змістом, які були б соціально-корисними і здатними витримати жорстку конкуренцію серед польських та німецьких видань, які були якіснішими в поліграфічному плані. Центром видавничої діяльності залишався Львів [20].

У 1923-1939 рр у Львові діяло універсальне видавництво «Українська преса» Івана Тиктора, яке починаючи з 1931 року випускати ілюстрований місячник для дітей «Дзвіночок» [20]. В Часопис входили виховальні, розважальні та пізнавальні публікації. Продуманий підбір матеріалів кожного випуску зробив видання універсальним для дітей різного віку.

У Львові випускався ще один ілюстрований журнал, який мав назву «Малі друзі», який був призначений для дітей молодшого та старшого віку і відповідно ділився на дві рубрики: «Маленькі друзі» та «Юні друзі»[28].

Достатньо високою активністю відзначилися видавництва 1920-тих років. Цей період вважається ренесансом українського книговидання, через збільшення кількості та якості дитячих видань. У цей період виникає активний інтерес до дитячої психології, постає питання художнього виховання дитини. Починаючи з цього періоду дитяча книга стає популяризованим виданням, до якого формується особливий підхід оформлення. Кольорові ілюстрації стають важливим елементом оформлення, з'являється новий вид книги – книжка-картинка. Також яскравим прикладом того часу були всесвітньовідомі видання такі як: «Мурзилка», «Радянський школяр», «Барвінок», «Веселі картинки», «Школяр»[20].

Якщо поглянути з точки зору історичного видозмінення конструкції дитячого видання, то можна зробити висновок, що форма залишалася незмінною. Конструкція книги складається з двох основних елементів, книжкового блоку та палітурки, які скріплюються вузлами, у вигляді форзацу та корінцевого матеріалу.

Проте у 1980-ті роки в асортименті видавництва «Веселка» почали з'являтися книжки-іграшки. Такі видання поліграфічним виробом, який розвивали у дітей творчу уяву, любов до праці, технічне мислення та художній смак, при цьому зберігаючи характер ігри[20].

Упродовж 1988-1994 років вид поліграфічних ігор розширився. З'явилися видання у вигляді театрів-саморобок та книжок-театрів, наприклад, такий вигляд мали відомі дитячі казки «Білосніжка та сім гномів» та «Попелюшка». Також з'явилися машини-саморобки і серії рухомих саморобок, які рухались за принципом фізичних явищ та законів[20].

У таких іграх важливу роль відігравало візуальне оформлення. На відміну від традиційного дитячого видання, у якому ілюстрація відігравала лише другорядну роль, як доповнення тексту, у поліграфічних іграх на

першому місці було художнє оформлення, яке створювалося з врахуванням вікової категорії дитини і особливостей психологічного сприйняття зображення.

Для періоду 1980-х років було характерним тенденція злиття книги та ігри, а також з'являється нова вікова категорія дітей - від народження до 3 років[20].

Отже, можна зробити висновок, що історія розвитку дитячої ілюстрації тісно пов'язана з розвитком книжкового мистецтва, на який впливали економічні, політичні та соціальні фактори.

Потреба у формуванні дитячих видань і виникнення ілюстрацій, які були спрямовані на дитячу аудиторію, з'явилася у результаті культурного та соціального розвитку, який сформував потребу у вивченні психології дитини, її сприйняття світу.

1.3 Методологія дослідження

Наука – це система знань, об'єктивних законів природи, суспільства, мислення, що виражається у точних категоріях і має певну структуру. Мета науки полягає в пізнанні законів розвитку природи і суспільства, визначення їх впливу на предмети та явища, їхніх характеру та особливостей за допомогою логічного і абстрактного мислення[29].

Науковий пошук поділяється на декілька етапів пізнання, результати якого у подаються у вигляді документах, що мають різнобічний підхід до теми дослідження: монографії, есе, наукові статі, дисертації, бакалаврські і магістерські дипломні роботи, тощо [29].

Наукові дослідження поділяються на види, залежно від цільового призначення:

- **Фундаментальні** – це дослідження, які мають невизначений характер. Результат цих досліджень полягає відкритті нових явищ та законів, які відбуваються у навколишньому світі, розширення наукових знань про суспільство та їх застосування на практиці.

- Прикладні – це дослідження, які передбачають пошук нових або удосконалення вже відомих явищ та законів. В основу цих досліджень входить практичний результат людей та суспільства [29].

Для дослідження теми дипломної роботи використовувався прикладний вид досліджень. Цей факт пояснюється тим, що в основу дипломного проекту входить аналіз аналогів, прототипів об'єкту дослідження, а також наукових робіт, які пов'язані з темою диплому. Тобто були дослідженні аналоги дитячої книги у минулому і сучасному світі, аналіз наукових статей на тему особливостей дитячої книги, дитячої психології та вікових категорій, визначення актуальних технік виконання для створення художнього образу книги, визначення тенденції кольорів, які використовуються у дитячі книзі.

Також завдання дипломного дослідження полягає в удосконаленні вже відомих законів. Це пояснюється тим, що на основі аналізу були визначенні підходи та техніки для створення дитячої ілюстрації. Вони не є новим науковим відкриттям, але сприяють розвитку і видозміненню вже існуючих закономірностей.

Наукові дослідження умовно поділяються на такі етапи:

- Емпіричний – цей етап, пов'язаний з отриманням і опрацюванням матеріалу. Під час цього етапу відбувається накопичення фактів, створення опису явища науковою мовою, визначення класифікації явищ та об'єктів за різними критеріями, виявлення основної залежності між ними.

- Теоретичний – цей етап, пов'язаний з поглибленим вивченням. Його завдання полягає у глибокому аналізі наукових джерел, усвідомленні і зафіксуванні за допомогою наукової мови, визначення принципу дії та рекомендацій щодо практичного впливу на ці явища [29].

Під час емпіричного етапу визначаються такі завдання:

- Описати кожний факт термінами, які використовуються у темі дослідження
- Визначення особливостей та характеристики фактів
- Створення класифікації фактів за їх сутністю

- З'ясувати наявність зв'язків між фактами [29]

Між двома етапами дослідження формується поставлена проблема, що визначається:

- Визначенням невідомого і формування доведення
- Визначенням основного питання, що відображає зміст проблеми і обґрунтування його значення для науки
- Виокремленням конкретних завдань і послідовності їх вирішення [29]

Методологія наукового дослідження – це методи, засоби, принципи, які використовуються для пізнання і вирішення поставленої проблеми наукової роботи.

Сукупність методів дослідження формують методика дослідження, яка має сталу структуру. Основні компоненти методики дослідження:

- Теоретично-методологічна частина, на основі якої будуються методи дослідження
- Історико-теоретична частина, на основі якої будуються методи дослідження, з урахуванням зв'язків між явищами та процесами дослідження
- Практична частина, у якій сумується результат проведеного дослідження[29]

На основі методики дослідження була створена структура дипломної роботи.

У дипломній роботі були використані теоретичні методи дослідження, а саме: системно-аналітичний, комплексно-історичний, формальний, порівняльний.

Системно-аналітичний використовувався для формування структури та послідовних етапів дослідження. Завданням початкових етапів дослідження було визначення значення ілюстрації у дитячій книзі. Оскільки ілюстрація вважається частиною оформлення видання потрібно було провести аналіз особливостей книжкового видання для дітей, визначити особливості дитячої психології сприймання зображення. Також потрібно було дослідити складові

елементи видання, які впливають на структуру книги та її оформлення. Для формування грамотного художнього образу ілюстрації були проведені аналіз складових елементів ілюстрації.

Для всіх цих етапів дослідження використовувався системно-аналітичний метод, який будував структуру кожного розділу та підрозділу на базі аналізу і дослідження інформативних джерел по темі дипломного проекту та термінів, які були зазначені у них.

Комплексно-історичний метод полягає у дослідженні наукових джерел, які пов'язані з аналізом історії дитячої книги. Цей метод використовувався для визначення історичних етапів розвитку книжкової графіки, визначення її особливості техніки виконання у різні періоди. Після визначення загальної історії книжкової ілюстрації був проведений аналіз етапів історичного розвитку дитячої книги і особливості її ілюстрування у різні періоди часу.

Формальний метод дослідження використовувався на етапі формування розуміння про психологію дитячого сприйняття книги. З допомогою цього методу були визначені особливості дитячої книги, критерії її оформлення та визначені особливості елементів ілюстрації: композиція, колір, стильове рішення. Також дитяча ілюстрація на пряму залежить від змісту видання, тобто для визначення характеру зображення, тому був проведений аналіз дитячої літератури та її видів.

Також у роботі був використований порівняльний метод дослідження для формуванні бази з інформації різної за змістом для розширення бачення теми в цілому. Цей метод використовувався у аналізі та дослідженні аналогів дитячої книги та різних технік виконання дитячої ілюстрації.

До емпіричних методів відноситься узагальнення і синтез інформації. За допомогою нього були зафіксовані особливості дитячої книги та визначені властивості дитячої ілюстрації. Метод узагальнення допоміг сформулювати основні критерії ілюстрування дитячої книги: були проаналізовані особливості кожного елемента видання та складові елементи ілюстрації,

визначені особливості сприйняття різних вікових груп дітей – ця інформація була об'єднана у загальну структуру, яка допомогла створити концепцію для практичної частини дипломного проекту.

Також був використаний емпіричний метод експерименту, який виражався у розробці практичної частини дипломного проекту, на базі отриманих знань при дослідженні теоретичної частини. Метод експерименту включав у себе використання знань про особливості дитячої ілюстрації, відносно якої робився вибір стилю та техніки виконання ілюстрації, а також формування грамотної композиції та палітри кольорів, які використовувалися у етапах розробки зображення. Крім того, використовувалися знання про особливості макету книги, які вплинули на вибір формату і організації структури видання, яке розроблялося.

РОЗДІЛ 2.

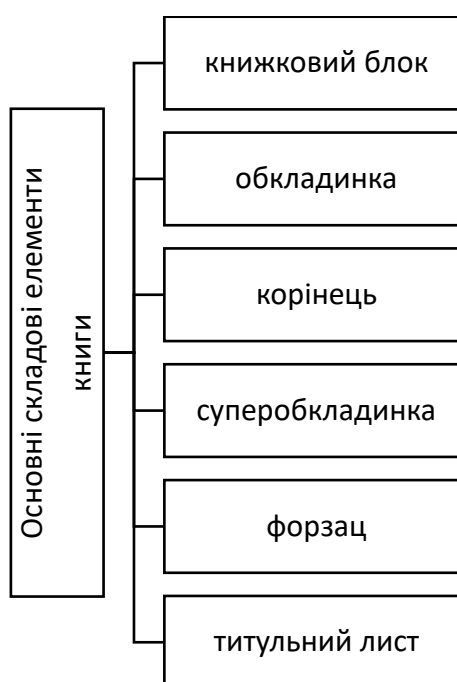
КОНЦЕПТОЛОГІЯ ГРАФІЧНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ДИТЯЧОГО ВИДАННЯ

2.1 Класифікація елементів книги та особливості її дизайну

Кодекс – це основна форма сучасної книги, яка складається із блоку скріпленого у корінці зошитів або окремих аркушів. Загальноприйнята форма кодексу це прямокутний паралелепіпед. Така форма книги бере свій початок з I ст.н.е [4].

Структурні елементи книги виконують певні функцію і мають характерну особливість оформлення. З них можна виділити основні, які використовуються у будь-якому виді книжкового видання [30](див.таб.2.1)

Таблиця 2.1

Книжковий блок представляє собою комплекс скріплених з одного боку зошитів або аркушів, що містять усі сторінки та комплектуючі деталі майбутнього видання [31]. Сторінки книжкового блоку вміщують весь ілюстративний та текстовий матеріал книги. Він вважається головним елементом книги.

Захисним покриттям книги вважається обкладинка, яка поділяється на два типи – м'яка обкладинка та палітурка(обкладинка з твердою основою) [32]. Книгу без обкладинки не можна вважати закінченим продуктом – крім захисної функції, вона виконує художню і інформативну, які є важливими для формування цілісного образу видання. Обкладинка є зовнішнім елементом оформлення книги, який надає коротку візуальну інформацію про видання і впливає на перше враження від книги.

Процес створення обкладинки відбувається на базі ілюстрування і оформлення тексту. Ілюстрація на обкладинці може бути одностороння, а може обгортати весь розворот обкладинки – зображення буде розміщено на передній і задній частині обкладинки, а також на корінці[33].

Завданням обкладинки є привернення уваги потенційного покупця, тому важливим є цікава подача та грамотна організація елементів, які будуть зображенні. Обкладинка повинна натякати на смисловий і ілюстративний світ книги. Тому часто для дитячих видань використовується зображення головного персонажа та елементів, які пов'язані з історією, яка трапилася з ним у книзі

Текстова частина повинна гармонійно вписуватися у оформлення обкладинки книги. Текст включає у себе назву книги та її автора, також на задньому розвороті книги може використовуватися короткий опис книги. Часто назва книги у дитячих виданнях займає одну третю частини обкладинки і дві треті залишається для ілюстрації[взрослая книга о детской иллюстрации [33].

Для композиції обкладинки є важливим збереження простору між елементами – вільний простір між ілюстраціями та тестом, між всіма елементами та краями обкладинки. Текст не повинен розташовуватися близько до верхнього чи нижнього обрізу обкладинки [33].

Корінець є складовим елементом обкладинки, який виконує скріплювальну функцію. Він знаходиться у середній, центральній частині обкладинки і прикріплюється до основного блоку книги [34].

У оформленні книги корінець відіграє інформативну функцію. На ньому розміщується назва книги та її автор. Також корінець може бути прикрашений невеликою ілюстрацією або цього художнє оформлення може бути частиною ілюстрації, зображеної на обкладинці.

Додатковим елементом оформлення видання є суперобкладинка. Суперобкладинка представляє собою яскраву обгортку, яка накладається на обкладинку книги і тримається за допомогою спеціальних клапанів(згинів). Вона використовуються як додатковий підсилюючий елемент для привернення уваги покупця[31].

Суперобкладинка у дитячих книжках зазвичай повторює дизайн обкладинки. Різниця між обкладинкою і суперобкладинкою полягає у наявності додаткової інформації, а іноді і ілюстрацій на внутрішніх клапанах суперобкладинки.

Скріплювальними елементами обкладинки та основного блоку книги є форзац та нахзац (форзац розташований у кінці книги). Які представляються собою однозгинні аркуши паперу, які скріплюють блок книги з передньою та задньою частиною палітурки [33].

Форзаци за характером оформлення поділяються на: задруковані – художньо оформленні, і незадруковані – можуть мати різний колір, в залежності від призначення видання [34].

У дитячих книжках, зазвичай, форзац виконує декоративно - художню функцію. У простому варіанті оформлення він може бути однокольоровим або прикрашатися паттерном (візерунком) з елементів, які зустрічаються у сюжеті книги. Також можуть використовуватися геометричні фігури або квіти.

Ускладнений варіант форзацу набуває характеру повноцінної ілюстрації з продуманим сюжетом. У такому випадку форзац є вступною частиною до ілюстративної матеріалу книги і з першого розвороту дитина поринає у атмосферу книги.

У деяких книгах форзац і нахзац мають деякі відмінності. Так ілюстрація має майже однаковий вигляд, але якщо придивитися уважно, то можна знайти

деякі відмінності. При використанні цього підходу форзац і наксац виконує роль цікавого ілюстративного додатку, який впливає на розвиток уважності дитини [33].

Перші сторінки книги починаються з титульного розвороту, який складається авантитулу та титульного сторінки[30]. На авантитулі розміщені ім'я автора, найменування організації, марка видавництва [31].. На титульному листі вказується назва книги та ім'я автора і художника книги. На титульному розвороті у дитячих книжках часто розташовуються прості ілюстрації або віньєтка.

Кожен структурний елемент видання має певне оформлення одним з яких є ілюстрація. За розміщенням на сторінці та розміром виділяються окремі типи ілюстрації.

Фронтиспіс – це невелика за розміром ілюстрація, яка розміщується на титульному листі [35]. До таких ілюстрацій відносяться він'єтка, яка може бути з фоном або без нього, а також у такій ілюстрації немає чіткої візуальної рамки.

Заставка – це невеличка ілюстрація, яка вставляється на початку розділу чи глави [35]. Зазвичай вона знаходиться зверху тексту і відділяється білим полем. Вона допомагає візуально відділити наступний розділ і підготувати читача до нового матеріалу, налаштувати його емоційний стан. На заставці можуть зображуватися елементи, які пов'язані з темою наступного розділу, передають загальний зміст наступної теми.

Смугові, напівсмугові і ілюстрація на повний розворот обираються для зображення кульмінаційних моментів, які потребують уваги читача [35]. Такі ілюстрації частіше не мають білих полів і розміщуються навиліт. Такі ілюстрації на пряму залежать від тексту і зображають подію, яка попередньо відбувалася у тексті. Ілюстрація на пряму впливає на архітектуру книги, тому їх потрібно використовувати різні за розміром і художнім навантаженням.

Ілюстрація оточена текстом – невелика за розміром, вставляється у текст, використовується для ілюстрування незначних проміжних подій [35].

Ілюстрації-кінцівки розміщуються в кінці частин або всієї книги [35]. Вони так само, як і заставки, можуть бути сюжетно-тематичними, орнаментально-декоративними або символічними.

Отже, можна зробити висновок, що структурні елементи книги впливають на функціонування видання загалом. Кожен елемент має особливість оформлення і виконує механічну та естетичну функцію видання. Для створення макету видання є важливим знання елементів з яких воно складається, адже кожен елемент має характерні особливості і критерії оформлення, які впливають на привабливість оформлення книги для читача.

2.2 Аспекти макетування та композиційні прийоми розробки книги

Процес роботи над виданням включає у себе роботу над конструюванням, оформленням та ілюструванням книги. Він вимагає знання особливостей цієї галузі, уміння систематизувати етапи роботи, вміння обирати правильні і ефективні рішення, від яких буде залежати кінцевий результат роботи. Для того щоб організувати цей процес, на початкових етапах роботи застосовується функціональний аналіз видання.

Мета функціонального аналізу полягає у визначенні якості видання, а також відповідності його соціальним, економічно-виробничим та іншим функціям [4]. Іншими словами функціональний аналіз допомагає з'ясувати функціональну ефективність видання.

Функціональний аналіз використовує такі аспекти для характеристики видання:

- Визначення мети видання. Які засоби використовуються для впливу на читача, тип чи функціональна група видання.
- Вивчення характеристики текстового повідомлення. Визначення сенсу поданої текстової інформації, відокремлення основного і додаткового тексту, визначення структурних особливостей і функцій.
- З'ясування способу сприйняття текстового повідомлення читачем, який залежить від функцій і особливостей тексту.

- Вивчення ролі та функцій, складу і обсягу образотворчої інформації стосовно текстового повідомлення, відокремлення головного і другорядного. На цьому етапі буде ефективним застосування просторово-композиційної організації видання, вивчення шляху впливу на характер сприйняття видання.
- Вивчення особливостей категорії цільової аудиторії.
- З'ясування умов, за яких використовуватиметься видання. Визначення терміну використання, аналіз характеру та функцій використання видання.
- Обрання способу поліграфічного відтворення. Обрання формату, способу друку, палітурно-брошурувальних процесів тощо [4].

Зручність читання – це найважливіший фактор, який впливає на функціональність видання. Він залежить від вибору формату книги, способу друку, кольору паперу, розміру кегля та гарнітура шрифту, а також внутрішньої композиції книги.

Формат, як композиційний засіб видання, впливає на структуру книги, тому важливим є обрання розмірів майбутньої книги, які відповідають системі стандартів.

Вибір формату відповідає таким вимогам:

- Площа сторінки видання має забезпечити зручність розміщення текстового та ілюстративного матеріалу, зберігаючи їх функції
- Формат видання має бути пропорційним до його товщини
- Формат видання має забезпечити зручність користування та її читання, економічність, враховуючи технологічні процеси[4].

Формат паперу – основа для виготовлення друкованих видань. Папір для різних друкованих видань виготовляють у аркушах та рулонах.

У Європі формати друкованих видань, включені у систему так званої А-серією форматів, яка визначається стандартом Міжнародної організації

стандартів (ISO) [(таб 2.2). У Німеччині цей стандарт має іншу назву – DIN (Deutsche Industrie-Norm) – Німецький промисловий стандарт [36].

Таблиця 2.2

Формат	Розмір (мм)
A0	841×1189
A1	594×841
A2	420×594
A3	297×420
A4	210×297
A5	148×210
A6	105×148

В залежності від вибору сторони листа, уздовж якої буде розміщені рядки, визначаються такі орієнтації видання:

- Книжкова (вертикальна) – рядки книги розміщуються паралельно короткій стороні листа.
- Альбомна(горизонтальна) – рядки книги розміщуються паралельно довгій стороні листа.

Вид орієнтації визначається залежно від змісту публікації. У таких макетах погляд переміщається з ліво на право. Альбомна орієнтація, в основному, використовується для художніх альбомів, оголошень, плакатів та інших видів друкованої продукції, у яких використовується маленька кількість тексту і переважає ілюстрація. Характеристика призначення такого виду орієнтації обумовлено тим, що довжина текстового рядку може бути занадто великою та незручною для читання.

Для видань, які насичені текстом, такі як книги, журнали, газети, є характерним вертикальна орієнтація макету. У макетах такого виду погляд читача переміщується не тільки з ліва на право, а ще зверху вниз.

Приступаючи до проектування макету, потрібно визначити яким способом та за допомогою, якого обладнання буде створюватися друкований

макет книги. Це робиться для того, щоб обрати формат, який забезпечить найбільш раціональні витрати паперу на видання.

Формат видання залежить від формату листів з яких він складається, які, у свою чергу, створюються за допомогою методів фальцування і обрізання більших за розміром форматів.

Фальцування – це процес згортання друкованого аркуша таким чином, щоб згин був рівним, без різних дефектів. Цей процес відбувається за допомогою спеціального технічного обладнання [37].

Фальцування буває:

- Паралельне (кожний наступний згин паралельний попередньому)
- Перпендикулярне (кожний наступний згин перпендикулярний попередньому)
- Комбіноване [38]

Для книжкових видань використовується перпендикулярний метод фальцування. За допомогою цього методу аркуш паперу згинається певну кількість разів. У процесі згину утворюються частки аркуша, з яких складається зошит листового блоку видання. Частки аркуша бувають: $1/2$, $1/4$, $1/8$, $1/32$, $1/64$ та $1/128$ [4]. Наприклад, методом згину аркуша навпіл утворюється 4 сторінки – по дві з кожного боку. У цьому випадку частка аркуша становить $1/2$ і дорівнює половині розміру аркуша.

Після фальцування, утворені частки аркуша складають у зошити, які скріплюються у блок і обрізаються зверху, справа і знизу. Зверху і справа – для того щоб зрізати згини, а знизу – для вирівнювання блоку.

Найпоширенішим форматом в Україні та інших країнах СНД є формат А3, який використовується для виробництва книг або журналів[36].

Також зміст видання може визначити вибір нестандартного формату. У такому випадку видання буде мати оригінальний формат, витрати на який будуть більші, через використання більшої кількості паперу.

З іншого боку, залишок паперу можна використати для додаткової рекламної продукції, наприклад закладки або візитки. Деякі поліграфії пропонують свою підбірку нестандартних форматів, яку вони можуть виконати.

Після визначення формату увага приділяється розробці модульної сітки, яка буде основою відповідно до якої буде розміщуватися текстовий та графічний матеріал видання. Модульна сітка формується з наступних елементів:

- Колонки – тип вертикального поділу смуги. У більшості книг використовується одна колонка.
- Поля – вільний простір навколо тексту. Розмір полів впливає на зручність читання, а також можуть використовуватися як елемент дизайну.
- Колонтитул – це текстовий або графічний елемент, який повторюється на кожній сторінці видання. Як правило колонтитул розміщується у верхній чи нижній частині текстової смуги і використовується для організації тексту на розвороті, або як елемент дизайну.
- Колонцифра – це нумерація сторінки, яка має одне стилістичне вирішення і розміщується на кожній сторінці видання.
- Направляючі – допоміжні лінії, за допомогою яких здійснюється вирівнювання текстових блоків і ілюстративних елементів видання [36].

Для дитячих видань сформувалися певні критерії до оформлення внутрішніх складових книги (текст і ілюстрації), які, у свою чергу, впливають на розмір формату книги. Принцип проектування дитячого видання залежить від вікової категорії дитини.

Так для дітей дошкільного віку видання будуть насичені великою кількістю ілюстративного матеріалу, який буде займати вагому частину видання. Також, як правило, текст у таких книжках має достатньо великий розмір кеглю – 12, 14, 16, який формує широкі та зручні для читання тестові блоки.

Таким чином вміщення великої кількості ілюстрацій і великого шрифту передбачає використання певних форматів дитячої книги, які часто використовуються: 60×90/8, 84×108/16, 70×90/16, 70×108/16. Також є популярними книжки-малютки, які мають формат 60×90/32 [39].

Для дітей шкільного віку книги будуть мати більш дорослий підхід. Шрифт буде мати кегль 10-12, тексту у виданні стане більше. Формат книги буде характеризуватися як видання настільним та портативним варіантом: 60×90/16, 70×90/16, 60×84/16, 84×108/32 [39].

Формат та кількість сторінок видання впливають на вибір виду палітурки видання. Так існують видання з твердою та м'якою обкладинкою.

У виданнях з м'якою обкладинкою палітурка виготовляється з м'яких матеріалів, таких як папір та матеріали на синтетичній або тканинній основі. Видання з твердою обкладинкою мають палітурку до складу якої входить деревина.

Брошурувка - це процес скріплення окремих аркушів видання за допомогою технологій безшовного або шовного з'єднання [40]. Від правильного вибору способу брошурування залежить його термін використання, а також легкість з якою розкриваються сторінки.

Брошурування на скобу та на клейовому скріпленні використовується для видань невеликих по об'єму кількості сторінок та з м'якою обкладинкою [40]. (див.таб 2.3).

Таблиця 2.3

Частіше використовується метод швейно-клеєвого скріплення, який дозволяє надійно скріплювати зошити видання у єдиний блок.

Для дитячих видань переважно використовується тверда обкладинка, але є винятки – все залежить від основних функцій і завдань видання.

Отже, в залежності від змісту і функціонального призначення видання, розробляється його макет для друку. Формат та внутрішня композиція видання залежить від кількості ілюстративного матеріалу і тексту та їх співвідношенні між собою. Основним етапом роботи є проведення функціонального аналізу книги, який дасть можливість сформулювати характеристику особливості оформлення макету книжкового видання.

2.3 Аналіз складових елементів ілюстрації і характеристика їх особливостей

Ілюстрація для дитячих книжок – це художній інструмент, який надає змогу створити візуальну мову, яка буде зрозумілою і цікавою для дитини.

На характер ілюстрації впливають особливості її складових елементів[33].

Лінія – це пряма, яка створюється рухливою точкою [33]. Її характер, напрямок і товщина – все це має смислове навантаження. По особливості лінії ми можемо визначити характер предмету. Наприклад, загострені, криві і рвані лінії вказують нам на відчуття страху, смутку, хвилювання, або агресії. М'які і плавні лінії надають відчуття спокою, асоціюються з чимось приємним. Також на характер лінії впливає структура і особливості художнього матеріалу.

Фігура – це двовимірний об'єкт, який створюється за допомогою замкнутої лінії або за рахунок використання контрастів тону, кольору чи текстури. Існують фігури геометричного та органічного характеру[33].

Форма – це тривимірний об'єкт, який вимірюється за трьома значеннями: ширина, висота та глибина [33]. Фігуру можна зобразити за

допомогою використання світлотіні або шляхом об'єднання двох або більше фігур.

Колір – один із важливих елементів дизайну. Від нього залежить настрої і сприйняття зображення. За допомогою кольору можна візуально змінювати розмір об'єкту чи простору, передавати атмосферу, акцентувати увагу глядача, створювати ілюзію глибини. Формування гармонічної палітри кольорів взагалі займає окрему сферу досліджень і професійних навиків.

Текстура – це візуалізація характеру поверхні. В ілюстрації текстура відображає тактильний характер поверхні, тобто проектує наші відчуття, які виникають при дотику до певної текстури. Так жорсткі, рель'єфні, колючі текстури асоціюються з дискомфортом, тривогою або рухом, а м'які і гладкі – з відчуттям спокою і затишку. Фактично будь-яке тактильне відчуття можна зобразити за допомогою художніх методів.

Візерунок(паттерн) – це повторювані фігури або форми, які покривають поверхню об'єкту. Візерунок створює певний рух у композиції ілюстрацій, який впливає на загальне її сприйняття.

Тональність і світлотінь – це два елемента ілюстрації, які впливають на відчуття простору і об'єму елементів ілюстрації. За допомогою тональності ми можемо передати розміщення об'єкта у просторі – те що ближче буде мати біль насичену тон кольорів. Також, світлотінь представляю собою взаємодію світла і тіні, за допомогою контрасту який створюється об'єм об'єкту.

Значення простору ілюстрації визначається поверхнею листа, яка обмежується межами зображення [33]. Завдання ілюстрації полягає у грамотному використанні цього простору. Органічна взаємодія елементів ілюстрацій і їх гармонійне розташування у просторі впливають на цілісність зображення і його зрозумілість.

Перспектива – це важливий елемент побудови ілюстрації, це правила на яких будується простір ілюстрації. У дитячих книжках ілюстрації поділяються на ті, у яких використовується перспектива і навколишнє

середовище персонажів має реалістичний характер і на ті, які мають викривлену перспективу або не мають її взагалі. У дитячих ілюстраціях перспектива – це лише інструмент, який не є обов'язковим у побудові візуального простору зображення.

Ці всі елементи створюють суцільну структуру, яка утворює ілюстрацію.

Якщо говорити про сучасну тенденцію ілюстрування дитячої книги, то можна зробити висновок, що серія ілюстрацій може бути виконана улюбій техніці і мати любий художній задум, головною особливістю є цілісність серії ілюстрації. Тобто, всі ілюстрації книги повинні чимось об'єднуватись. Це може бути прив'язка до сюжету: кожна наступна ілюстрація доповнює попередню, формуючи тісний взаємозв'язок.

Іншим способом може бути місце дії, тобто вся серія пов'язана з одним місцем, у якому будуть відбуватися різні дії. По такому принципу зроблені віммельбухи – книги насичені детальними великими ілюстраціями, які спрямовані на розвиток мозку і пам'яті дитини [41].

Також ілюстрації можуть об'єднуватись спільним стилем. Ілюстратор використовує існуючий відомий образ, який адаптує під свій унікальний стиль. Наприклад, художник може перемалювати персонажа з відомих книг або мультфільмів, так щоб залишити характерні риси та зобразити своє бачення [41].

Всі стилі ілюстрації, які існують на сьогоднішній день сформувалися на базі основних стилів – їх особливості були між собою скомбіновані, або використанні у чистому вигляді. Серед них визначають:

- Реалізм. Основним завданням цього стилю є художнє правдиве зображення дійсності. В таких ілюстраціях зберігаються правильні анатомічні пропорції, закони світотіні та перспективи. Приклади ілюстратори цього стилю: Марися Рудська, Гаркуша Віктор, Ерко Владислав.

- Декоративний стиль. Це суміш стилізованого і реалістичного зображення. Характерною особливістю стилі є контраст між реалістичністю та умовністю зображення. Також характерним є деталізованість зображення, можуть використовуватися орнаментальні елементи. Ілюстратори: Стефурак Анастасія, Зинько Галина.
- Гротеск. Стиль заснований на химерності і поєднанні реального і нереального. Для стилю характерне суттєве спотворення пропорцій, перспективи, а також незвичайний ракурс, що завдяки законам перспективи істотно спотворює зображувані об'єкти. Ілюстратори: Фредерік Пійо, Олена Цвєтаєва, Штефані Рое.
- Наїв. Головною характеристикою стилю є спрощення форми для сприйняття на підсвідомому і емоційному рівні. Основною відмінною рисою є примітивність форм з практичним відмовою від анатомії і пропорцій. Ілюстратори: Борігард Віолетта, Гайда Наталка, Галчинська Євгенія.
- Мінімалізм. Стиль, для якого характерно максимальне спрощення форми зображуваного об'єкта, використання мінімальних засобів виразності для передачі художнього задуму. Для мінімалізму характерна відсутність перспективи, законів світлотіні. Об'єкти спрощуються до геометричних фігур, або з них складається. Також об'єкти можуть зображуватися лише декількома лініями і плямами. Ілюстратори: Ютта Бауер[42].

Особливість техніки теж може стати об'єднуючим принципом. Наприклад, зображення може будуватися на простих геометричних фігурах і ілюстрації будуть мати особливий характер зображення.

У формуванні серії ілюстрацій і створення їх особливого художнього образу впливає техніка та матеріал яким вона була виконана.

Сучасні техніки виконання поділяються на: класичні, пов'язані з технологічним прогресом і оригінальні техніки виконання.

Класичні техніки виконуються матеріалами, які набули існували і розвивалися незалежно від розвитку технологій і науки – вони відносяться до технік живопису і рисунку. Прикладом можуть бути матеріали, які часто використовуються при створенні дитячих ілюстрацій: акварель, гуаш, акрил, пастель, кольорові олівці та ін.

Прикладом використання класичної акварельної техніки можуть слугувати реалістичні живописні роботи Марисі Рудської, які вона намалювала для дитячих книжок, таких як "Будиночок з води" Катерини Єгорушкіної та Стефана Недериці (2011), "Кишеньковий Дракон" Леоніда Сороки ("Грані-Т", 2011), "Місторія" Ірини Цілик ("ВСЛ", 2016) [43].

Для розуміння застосування техніки гуаші можна подивитися на роботи дизайнера і ілюстратора Дінари Марталипової, яка сформувала свій особливий підхід до цієї техніки.

Техніку акрилової фарби можна побачити серед робіт художниці Віолетти Борігард. Вона працювала над такими виданнями як книжка «Про кита» (Видавництво Старого Лева, 2014), «Авіа – пташиний диспетчер» (Грані-Т, 2014), «Пан Коцький, Міра і море» (Братське, 2015) та «Русалки» Оксани Луцевської, у книжці на добраніч «Засинай. Прокидайся» Галини Вдовиченко (ВСЛ, 2016) та підлітковій повісті Тетяни Корнієнко «Недоторка» (Час Майстрів, 2015) [43].

Основні класичні техніки часто змішуються для створення індивідуального художнього стилю ілюстрації. Таким чином серія ілюстрацій може створюватися декількома різними техніками.

Наприклад, дитяча книга «Клод Величний» К. Кепстіка видавництва «Жорж». Автором ілюстрацій є Моніка Філіпіна, яка використовує змішану техніку акрилу, пастелі та кольорових олівців.

Техніка, яка пов'язана з технологічним процесом це комп'ютерна графіка, іншими словами діджетал-арт. Ця техніка виконуються за допомогою графічних редакторів, які працюють з векторним та растровим зображенням. Сучасні можливості художніх комп'ютерних програм дозволяють

використовувати різні текстури, ефекти та легко коригувати зображення. Гарним прикладом є книга «Літаючий капелюх» з ілюстраціями Арсена Джанікіяна.

Комп'ютерна техніка досить поширена, на сьогоднішній день можна сказати, що жоден ілюстратор, особливо дитячих книжок, не може обійтися без використання художніх комп'ютерних редакторів.

До оригінальних технік виконання відносяться, ті які створюються за допомогою використання нестандартних матеріалів. Серед них можна виділити: техніку колажу, фотографії та ліплення з пластиліну.

Техніка колажу, з якою працює велика кількість сучасних художників, виділяється на фоні звичайного живопису чи графіки. Техніка виглядає досить просто і зрозуміло, але одночасно з цим вона зберігає виразність та образність. При цьому зображення складається з різних по формі площин, різних за фактурою та текстурою кольорових плям, декоративних елементів, які створюють цілісний образ єдиної стилістики книги. Прикладом можуть слугувати чудові дитячі книги для дітей дошкільного та шкільного віку дитячого письменника та ілюстратора Е.Карла, який був популярним як 40 років назад, так і зараз. Його «Дуже голодна гусениця» продовжує перевидаватися і користується популярністю серед маленьких читачів[19].

Художник працює з цигаркового папером, який складає у декілька слоїв та розфарбовує, надаючи йому потрібний відтінок. Картини створені такою технікою виходять легкими і дуже живими. Новим твором художника є ілюстрації до особистої пізнавально-розважальної книги «Морський коник». Як і в інших своїх книгах художник використовує техніку колажу. Вставки з прозорої плівки, на яких зображуються кольорові водорості чи каміння ховають від ока глядача героїв казки, додаючи у книги елементи гри, пробуджуючи фантазію маленького читача. У книгах Карла формується ідея поєднання лаконічної і зрозумілої техніки, цілісного конструювання книги і пізнавального сюжету.

Яскравими прикладами робіт у техніці колажу є ілюстрації Беатріс Алемана. Вона використовує різні техніку колажу: поєднання текстилю та папіру, фарб та олівців, та інші. Ілюстративні роботи Беатріс Алемана відзначені численними призами; її книга «Моя любов» переведена на 10 мов світу. В 2005 і 2006 році альбоми з її роботами були обрані для нагородження премією «Баобаб» в Монтрьюї[44].

Серед українських ілюстраторів є також майстри, які використовують осучаснену техніку колажу – за допомогою комп'ютерної графіки. Прикладом є відомий український ілюстратор Анастасія Стефурак. Серед мінімалістичних і легких робіт зі стриманими кольорами, за якими впізнають Анастасію, – оформлення книги «Під скляним ковпаком» Сильвії Плат і поетичної збірки «Лялечки», обкладинки роману Джеффри Євгенідіса «Середня стаття» і «Книги джунглів» Ред'ярда Кіплінга [43].

Ідея ілюстрування книги за допомогою фотографії виникла практично разом з виникненням самої фотографії. Першою людиною, яка використала цю техніку був англійський художник-фотограф Г.Робінсон, який виконав ілюстрації до « Червоної Шапочки» у 60-ті роки XIX століття [19].

На сьогоднішній день у техніку ілюстрування за допомогою фотографії внесено нове напрямлення - «техніка доповнення реальності». Суть техніки полягає у тому, що береться фото і поверх нього домальовуються химерні, нереалістичні персонажі.

Техніка «пластилінового живопису» вважається відносно новою технікою. Зацікавленість в ній і поширення її серед технік виконання дитячих книжок, полягає у тому, що вона більш зрозуміла для дітей. Пластилін це той матеріал, який дитина може використовувати самостійно і він має особливий характерній об'єм і фактуру, яка відокремлюється від інших художніх матеріалів. Така техніка особливо використовується для дитячих книг, які розраховані на дітей від 1-3 років.

Пластилін дає можливість працювати з об'єктом, використовуючи яскраві насичені кольори, створювати текстури та моделювати тривимірний

простір. Яскравими прикладами є ілюстрації Валерії Камелькової, роботи якої насичені палітрою яскравих кольорів. Її техніка можна назвати кольоровим барельєфом, який вона виліплює на аркуші акварельного паперу. Ілюстратор детально опрацьовує кожен елемент ілюстрації, формуючи характерну фактуру для кожного елемента. На кінцевому етапі роботи робляться фотографії, які потім стають повноцінною фотографією. Пластилінова техніка гарно розвиває мозок дитини, а також розвиває її творче бачення.

Із аналізу, який був наведений вище, можна зробити висновок, що ілюстрація представляє складну структуру, яка має базові елементи, які впливають на характер вираження образу ілюстрації.

При створенні серії ілюстрацій важливу роль відіграє розробка стилю, який формує правила відносно яких буде формуватися зображення.

Також важливим є вибір художньої техніки. Вона представляє собою складову частину стилю ілюстрації і впливає на характер її елементів.

2.4 Аналіз тенденцій використання кольору в ілюстрації

Колір у дитячій ілюстрації завжди відігравав велику роль. Адже на дитячій ілюстрації різних часів можна визначити тенденцію використання палітри яскравих кольорів.

Сучасна ілюстрація не обмежена у виборі кольору. Використання кольору залежить від стилістики та техніки, а також вікової категорії дитини. Відомо, що колір впливає на психіку і гарно передає емоційний стан зображення. Це є важливим критерієм для сучасної дитячої ілюстрації, завдання сучасного ілюстратора розвинути емоційний та чуттєвий світ дитини.

Треба підкреслити, що змінилася тенденція на використання кольору, якщо раніше використовувалися прості яскраві кольори, то зараз колір набуває складності різних відтінків і використовується ширша палітра кольорів. На сьогоднішній день сформувалося розуміння того, що дитина сприймає не тільки прості яскраві кольори, а і ніжні, теплі, приглушені відтінки.

Кожен колір має певне смислове і емоційне навантаження, і дитина це гарно відчуває. Завдання ілюстрації полягає не тільки в зображенні текстового

матеріалу, а і у донесенні змісту книги, передання загального настрою літературного твору.

Наприклад, відомо, що теплі кольори, такий як жовтий, помаранчевий, червоний, психологічно спонукають до дії і виступають як подразник. Холодні кольори, наприклад, фіолетовий та синій, діють заспокійлива, зменшуючи вплив подразника. Пастельні кольори викликають пом'якшуючу ефект, а яскраві – стимулюють на дію. При використанні кольорів в ілюстрації потрібно визначити емоційну складову книги, яку можна виразити через зображення.

Для кращого розуміння кольору потрібно зробити аналіз характеристики деяких кольорів та їх особливий вплив на сприйняття зображення.

Червоний колір асоціюється з гарячим, агресивним і виділенням чогось важливого. У якості домінуючого кольору викликає відчуття збудження, напруги та тривоги. Він у прямому сенсі може викликати підвищення кров'яного тиску і збільшення швидкості дихання. Червоний колір може мати різне смислове навантаження, починаючи з асоціації з символом кохання і закінчуючи значенням небезпеки. Також червоний асоціюється з вагомістю та авторитетом.

Червоний колір варто обережно використовувати у дитячій ілюстрації, оскільки він характеризується як досить агресивний колір. За допомогою цього кольору можна зробити акценти у ілюстрації. Наприклад, за допомогою нього виділити якийсь важливий елемент в ілюстрації, щоб привернути увагу дитини[33].

Більш світлі відтінки червоного передають відчуття тепла, затишку і енергії, а більш темні – вагомість того, що відбувається, загрозу.

Помаранчевий колір асоціюється з грою, енергією, затишком. Цей колір користується популярністю у використанні для дитячих ілюстраціях. Він викликає переважно позитивні емоції і асоціюється теплом та затишком, а також не викликає враження подразника, яким є червоний колір.

Жовтий колір - життєрадісність, щастя, знак попередження. Жовтий асоціюється в нас з радістю, але коли він використовується у великій кількості, мозок реагує на нього як на подразник [33]. Також треба зазначити, що використовувати його потрібно обережно через деякий асоціативний ряд, де жовтий виступає кольором який значить розлуку, жадібність, заздрість. У деяких країнах Азії його асоціюють з символом смерті.

Світлі відтінки жовтого часто використовуються в дитячій ілюстрації, адже вони асоціюються з чимось теплим, літнім і приємним. Темні відтінки викликають асоціативний ряд пов'язаний з вагомістю, древністю, важливістю. Брудні та приглушені відтінки жовтого викликають відчуття хворобливості і розпаду[33].

Зелений колір переважає у навколишній природі і асоціюється з гармонією та ростом. Часто в ілюстрації він використовується буквально, тобто колір рослинного світу, але треба зазначити, що він є достатньо активним кольором. Він гарно виділяє або спонукає для дії і діє м'якше ніж теплі кольори.

Зелений можна використовувати як сполучний колір між активними теплими кольорами і пасивними холодними – він має характер досить збалансованого кольору[33].

Синій вважається серйозним, спокійним, кольором довіри. Він часто використовується як символічний колір чоловіків. Часто в ілюстрації він використовується для створення образу хлопчика. Також синій вважається універсальним кольором, який асоціюється зі спокоєм, безтурботністю, стабільністю, комфортом.

Більш світлі відтінки, наприклад, голубий - використовується як символ води або неба, він як правило відчувається як освіжаючий і енергійний колір. Більш темні та насичені відтінки асоціюються зі значимістю, стабільністю, правильністю. Якщо потрібно зобразити офіційний характер оточення або авторитетність чи повагу до персонажа, то синій колір гарно впорається з цим завданням.

Фіолетовий колір створює атмосферу розкішного простору. Він асоціюється з елегантністю, інтригою і романтикою. Можна замітити таку тенденцію, що фіолетовий колір часто використовується у продукції для дівчат разом з рожевим кольором і ілюстрація не виняток.

Більш світлі відтінки, наприклад, лавандовий викликає асоціацією з романтикою і весною, тоді як темні відтінки виражають загадковість і чуттєвість і глибину[33].

Рожевий колір, як стереотип, асоціюється з жіночим символом. Він асоціюється з романтикою та наївністю, а також вважається символом кохання.

На сьогоднішній день тенденція цього кольору полягає у тому, що його часто використовують як колір для дівчат, що є підтвердженням стереотипу, але також, важливо зазначити, що у сучасній ілюстрації його сенс починає поступово змінюватися – для створення дівочого образу використовується різностороння палітра кольорів.

Коричневий колір асоціюється з текстурою дерева. Він часто використовується як додатковий колір і гарно взаємодіє з «благородними» кольорами, такими як фіолетовий і золотий.

Сформувався стереотип, що сірий колір не підходить для використання для дитячої ілюстрації, але сучасні тенденції вказують на інше. Сірий колір гарно взаємодіє з іншими кольорами - він гарно комбінується як з теплими так і з холодними кольорами і виступає як пом'якшувальний чинник [33]. Також при змішуванні з іншими кольорами він створює складні і живописні відтінки.

Чорний колір асоціюється з чимось таємничим та лякаючим. Його часто використовують для створення негативних персонажів. Раніше у дитячій ілюстрації він використовувався дуже рідко через те, що викликав негативні асоціації і погано друкувався, але з плином часу відношення до нього почало змінюватися. Чорний гарний контрастний колір, за допомогою якого можна зробити певні акценти в ілюстрації або підкреслити характерні риси персонажа.

Білий колір – колір білого аркушу, негативного простору. У дитячій ілюстрації він використовується як колір вільного простору, який дає можливість відпочити оку глядача. А також за допомогою білого кольору можна розставити композиційні акценти.

Спеціаліст в області ілюстрування дитячих книжок говорять про те, що для створення серії ілюстрації потрібно використовувати обмежену палітру кольорів. Це пояснюється тим, що тоді більше уваги приділяється тональності та композиції, а також читачу легше зрозуміти, що головне у малюнку, а що другорядне. З обмеженою палітрою легше працювати ніж з великою кількістю кольорів[33].

Метод підбору гармонічної палітри кольорів створюється за допомогою теорії швейцарського художника Й. Іттена, який на основі принципу колористики створив коло з дванадцяти кольорів. Основа кола будується з первинних кольорів – червоний, жовтий і синій. Між цими кольорами розміщуються більш складні кольори, які створюються при змішуванні основних. В залежності від пропорцій кольорів при змішуванні утворюється різний колір.

Існує декілька принципів підбору кольорів за допомогою кола Іттена:

- Монохромна гармонія. Вибирається один колір і розробляється палітра кольорів з його відтінків. Цей прийом використовується у тому випадку, якщо обраний колір відіграє важливу роль в формуванні художнього образу ілюстрації.
- Аналогова гармонія. Обираються три кольори, які розташовані один за одним у колірному колі. У цьому випадку кольорова палітра буде відноситися до одної групи через, що кольори будуть виглядати гармонічно. При цьому треба зазначити, що у такій палітрі не буде контрастних кольорів, тому вона підходить для спокійного характеру ілюстрації.
- Комплементарна гармонія. Обираються два кольори, які знаходяться у колі один напроти одного. Такі кольори максимально контрастні,

вони називаються комплементарними. Такий метод підбору підходить для створення яскравої динамічної ілюстрації, яка привертає до себе увагу.

- Тріадна гармонія. Вибираються два кольори з однієї сторони кола і один, який знаходиться навпроти них. Таким чином ми отримуємо два кольори, які відносяться до однієї групи і один – контрастний. Така класифікація передбачає, що кольори рівновіддалені один від одного. Тріадна схема характеризується великою контрастністю, вона гармонічна і приємна для ока .

Колір має три основні характеристики: тон, насиченість, світлість [46].

Колірний тон – це хроматична ознака кольору, за якою один колір відрізняється від іншого і визначає його розміщення у спектрі кольорів [46]. Тобто це ті кольори, які ми бачимо в колірному колі: червоний, синій, зелений тощо.

Насиченість кольору – це ступінь яскравості кольору, яка залежить від проценту вмісту сірого кольору [46]. Чим менше сірого кольору, тим яскравіше насиченість кольору. Для ілюстрування рекомендують використовувати палітру з різною насиченістю кольорів. За допомогою цього методу можна створити кольорові акценти, виділити головні елементи в композиції.

Світлість – це ступінь наближення кольору до білого чи чорного [46]. Для того щоб отримати більш світлий тон кольору, його потрібно змішати з білим, якщо навпаки – з чорним. Світлий тон зазвичай розташовується у внутрішній частині колірного спектру, а темні – з зовнішньої.

Для використання кольору важливе визначення відіграє вирішення тональності всієї ілюстрації. Тобто якщо перевести зображення у чорно-білі відтінки, то можна побачити тональність кольору, яка залежить від світла та тіні, а також віддаленості предметів. Перед тим як застосовувати палітру кольорів потрібно створити карту тону, тобто визначити що буде світліше, а що темніше, по якій буде підбиратися тонове рішення кольору. Це дозволить

створити впорядковану систему кольорів і зображення буде зрозумілим і цілісним.

Отже, перед використанням кольорів потрібно визначити емоцію та відчуття, які потрібно передати через художній образ, адже колір впливає на психіку і емоційне навантаження.

Тенденція використання кольору у дитячих виданнях полягає у виборі гармонічного поєднання кольорів, палітру яких можна підібрати за допомогою кола Іттена. Існують основні колірні схеми за якими можна підібрати кольори, які органічно між собою взаємодіють. Також грамотного підбору кольорів використовується карта тональності кольору, яка дозволяє з'ясувати, які насиченість та світлість повинні бути у кольору, для вирішення поставленого завдання при створенні ілюстрації.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА МАКЕТУ ДИТЯЧОГО ВИДАННЯ

3.1 Вплив цільової аудиторії на дизайн книги

Кожна книга має свого адресата. Критеріїв до ілюстрування та оформлення тексту формуються залежно від групи читачів, для якої вона призначена. Група читачів характеризується рівнем знань та підготовки до сприйняття змісту інформації. При формуванні ілюстративного матеріалу книги варто визначити вікову категорію читачів, для якою призначене видання, а також проаналізувати її особливість стосовно характеру сприйняття і інтересів читача.

Усіх читачів можна умовно поділити на три групи: діти, підлітки та дорослі. Специфіка літературного твору та ілюстрацій для кожної групи читачів виражається за допомогою відповідної тематики і стильового рішення. Вік читача характеризує його рівень пізнаваності світу, словниковий запас, психологічний рівень розвитку і сприйнятті зображення.

Дитячу аудиторію, в залежності від вікової групи, прийнято розділяти на такі вікові категорії:

- Перша вікова група – видання для дітей старшого дошкільного віку, від 4-6 років включно.
- Друга вікова група – видання для дітей молодшого шкільного віку, від 7-10 років включно.
- Третя вікова група – видання для дітей середнього шкільного віку, від 11 до 14 років включно.
- Четверта вікова група – діти старшої школи, підлітковий вік від 15 до 17 років[6].

Слід відмітити, що межі вікових категорій у видавничій справі досить умовні, на відміну від використання у психології та освітній сфері. При всіх закономірностях інтелектуальний та психологічний розвиток дитини має індивідуальний характер інтелектуального та психологічного розвитку, навіть

дітей одного віку. Тому при критерії оцінки читацької аудиторії потрібно прийняти той факт, що вибір цільової аудиторії читача буде умовним.

До читачів дошкільного віку відносяться діти, які знаходяться на етапі інтенсивного психофізіологічного розвитку, який характеризується накопиченням соціального досвіду. По відношенню до книги дитина виступає у ролі слухача. Книга сприймається дитиною як об'єкт з яким можна грати. Тому книга повинна відповідати гігієнічним нормам та вимогам безпеки.

У період від 4 до 6 років дитина вже більш усвідомлено сприймає текст книги, вона сприймається не тільки як іграшка, а ще як джерело інформації. Основними художніми жанрами стають вірші, казки, розповіді, байки [6].

Діти дошкільного люблять динамічний сюжет і цікавий ілюстративний матеріал. Вона намагаються знайти у книзі відповіді на всі свої питання, тому популярними стають книги в яких пояснюється незрозуміле явище і цікаві нові факти.

Вимоги до оформлення таких видань мають певну особливість. Хоча дитина цього віку ще не вміє читати, вона сприймає зміст книги через зображення і візуально запам'ятовує. Тому шрифт у таких книга має бути великого розміру, щоб дитині було легше сприймати літери, а зображення відігравати головну роль.

Основною функціями ілюстрації у таких виданнях є пізнавальна і допоміжна. Тобто зображення адаптує зміст тексту для дитини при цьому насичуючи його емоційною складовою, яка впливає на почуття і психіку дитини [6].

Для цієї категорії дітей розроблені спеціальні види друкованих видань: книжка-іграшка і книжка-картинка різних форматів і конструкцій. Таким чином, можна зробити висновок, що для дітей цієї категорії головну роль виконує оформлення книги, а текст займає другорядне місце, а може взагалі не використовуватися.

Вікова категорія дітей молодшого шкільного віку характеризується початковим накопиченням власних знань. Починаючи з восьми років

починається етап дорослішання дитини, її наближення до підліткового віку, іншими словами його називають періодом «зрілого дитинства» [6].

У цей період збільшується рівень пізнавальної і фізичної активності дитини. Як результат, формується нове відношення до книги: дитина сприймає книгу не як іграшку, а як джерело інформації. У цей період розширюються види літературної подачі інформації – з'являються освітні і науково-популярні видання.

Характерним для цього віку є зацікавленість у творах, які пов'язані з пригодами однолітків та образами авторитетних дорослих, які включають у себе факти про тварин та організації звичайних предметів. Діти цього віку активно аналізують прочитану інформацію.

В оформленні видання як раніше ілюстративний матеріал відіграє вагомую роль, однак текст займає рівноцінну позицію. Діти цього віку люблять порівнювати себе з головними героями і відчувати себе учасниками описаних у книжці подій.

Починаючи з середньої школи починається розвиток дитини як підлітка. У цей період дитина починає сприймати себе як окрему особистість, активно формується світосприйняття і взаємовідносини з навколишнім світом.

На цьому етапі розвитку дитина сприймає книгу як довідник, у якому вона зможе знайти відповіді на свої запитання. Підліток прагне знайти в книзі ситуації, подібні тим, які трапляються з ним у реальному житті, намагається приміряти на себе різні ролі [6].

Характеристика оформлення книг для підлітків наближена до книг дорослої аудиторії читачів. Ілюстрації можуть бути як кольоровими та чорно-білими. Психологічні ілюстрації привертають увагу підлітка більше, ніж ілюстрації предметно-пізнавального характеру.

Книга «Глюкоза та Інсулін у казковій країні Гармонії» відноситься до науково-пізнавальної літератури для дітей. Її призначення полягає у розкритті значення діабету та навчання основам діабетології.

Діабет – це хронічне захворювання, при якому підшлункова залоза не виробляє достатньої кількості інсуліну, або організм не може ефективно використовувати вироблений інсулін[46].

Зміст книги подано у вигляді казки про принцесу Глюкозу, і її надійного друга і помічника Інсуліна, які мандрують казковою країною Гармонією і допомагають її жителям, збагачуючи їх енергією.

Спосіб, за допомогою якого серйозна тема про захворювання подається у вигляді казки, використовується через вплив психологічного фактору. Казка, як жанр літератури надає можливість створити окремий фантастичний та чарівний світ, який буде відокремлений від реальності і при цьому мати певний сенс і тему, яку хотів розкрити автор для читача.

Таким чином зміст буде поданий у спрощеній нереалістичній формі, яка дасть можливість знизити рівень психологічної напруги у дорослої людини. Також за допомогою характеру подання теми, зміст інформації адаптований для дитячого сприйняття.

Роблячи висновок з попередньо проведеного аналізу вікових категорій дитячої аудиторії, можна зазначити, що інформація, яка подана у даному виданні буде зрозумілою для дітей починаючи з віку 6 років, коли дитина починає поступово аналізувати зміст прочитаного. Це говорить про те, що видання повинне мати ілюстративний матеріал, який буде додатковою пояснювальною візуальною інформацією для тексту.

3.2 Особливості технічних підходів в дизайні дитячої книги

Видання – це документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, містить інформацію для поширення[47]. Це результат складного видавничо-поліграфічного процесу, який регламентований організаціями і технологічними умовами [4].

Процес оформлення друкованого видання складається з таких послідовних етапів:

1. Підготовчий етап, на якому формується і утверджується задум оформлення: народження задуму, перетворення задуму на проект

оформлення, втілення проекту у макет видання. Визначення композиції тексту і зображення відповідно ідеї задуму і визначення їх певних графічних характеристик, а також встановлення їх ієрархічної структури.

2. Етапи виконання і редагування оригінального оформлення: формується характерні особливості внутрішнього і зовнішнього оформлення видання. Робота на ескізах або пошук і підбір ілюстративного матеріалу, створення гармонічної структури взаємодії тексту і зображення, створення макету.
3. Композиційно-технічний етап: складання і верстання, підготовка зверстаного матеріалу до друку, остаточне розміщення текстових і зображальних матеріалів, створення оригіналу макету [основи к. вид].

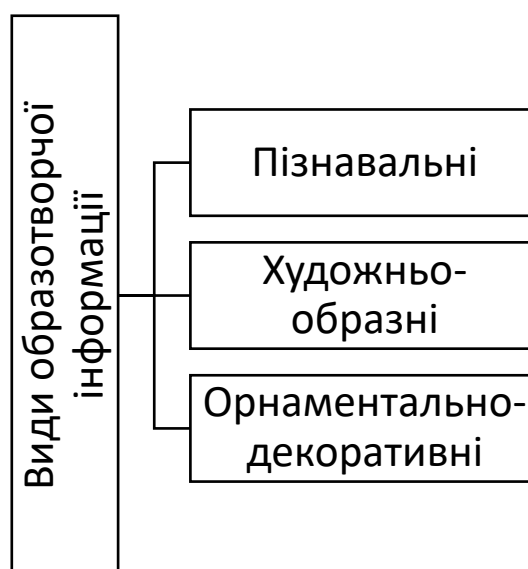
Конструювання книжки – це розробка елементів видання та організація їх у систему [4]. За допомогою конструювання видання досягається його зручність у користуванні. Художник та дизайнер займаються вирішенням завдання організації художніх, графічних і декоративних елементів видання.

Книга « Глюкоза та Інсулін у казковій країні Гармонії» Румеліди Л.Є містить дві літературні складові: художня література і науково-пізнавальна література.

Художня література проявляється у тому, що історія головних героїв подається у вигляді казки. Казка – це літературний твір про вигаданих персонажів та подій, іноді за участю фантастичних сил, який має повчальний характер. У контексті книги, зміст казки складається з вигаданої країни з назвою Гармонія, у якій живуть чарівна принцеса Глюкоза та її помічник та друг Інсулін. Повчальний характер цієї казки полягає у донесенні у спрощеній формі інформації про захворювання, його особливості і етапи лікування. Як раз це є особливістю науково-пізнавальної літератури, тобто дослідження певного явища, його характеру і особливостей.

Структура і характер ілюстрації залежить від визначення її виду образотворчої інформації [4] (див. таб.3.1).

Таблиця 3.1

Виходячи з попереднього аналізу жанру літератури видання можна зробити висновок, що для цього видання є характерними пізнавальні і художньо-образні види ілюстрування.

Для пізнавальних ілюстрацій є основною характеристикою чіткість відображення явищ або предмету. Завдання пізнавальних ілюстрацій полягає у донесенні наукової інформації до читача.

Естетична функція відіграє велику роль для будь-якого графічного зображення у виданнях пізнавальної літератури. Ця функція полегшує сприйняття й оцінювання зображення [4].

Серед пізнавальних ілюстрацій виокремлюються дві основні групи, які залежать образотворчого підходу:

- Описова ілюстрація - конкретна та чітка образотворча ілюстрація, яка достовірно передає і описує зміст тексту. До цього виду можуть належати як найдокладніші зображення, так і спрощені, більш художні, – малюнки та фотографії.
- Умовна ілюстрація – використовується для створення уявлення про невидимі процеси, спроба розкрити структуру якогось явища [4].

Головною метою художньо-образного виду образотворчої інформації є аналіз емоційної і психологічної складової літературного твору. Художньо-образний вид ілюстрації намагається створити образ головних героїв, відобразити їх емоційний стан та відчуття. Читач бачить спільну роботу художника і автора – автор створює певний сюжет і літературні образи, які художник аналізує і інтерпретує під своїм кутом бачення за допомогою художньо-образних інструментів.

Найпростіший спосіб ілюстрування – це поступове слідування змісту тексту, зображення виконує допоміжну функцію. Для створення оригінального погляду на літературний твір, художнику потрібно переглянути і проаналізувати текст, створюючи графічне рішення, яке будується на сукупності бачення автора і художника, а також виділити основні значущі моменти для ілюстрування.

Обираючи систему ілюстрування потрібно вирішити з яких типів ілюстрації буде складатися зображальний ряд. В залежності від ключових моментів сюжету ілюстрація може відігравати різну роль, в залежності від цього обирається спосіб подачі ілюстративного матеріалу, розмір і деталізація зображення. Практикою підтверджено, що використання різнопланового ілюстративного матеріалу впливає на динаміку композиції елементів всього видання. Цікава динамічна композиція привертає увагу читача, полегшує сприймання книги.

У створенні системи ілюстрування для видання допомагає такий інструмент як розкадрування. Сенс розкадрування полягає у зображенні розкладки кожного розвороту видання. Зазвичай це робиться вручну за допомогою аркуша паперу і олівця. Кожний розворот представляє собою прямокутник, який розділений навпіл, кожна частина якого є мініатюрою однієї сторінки видання.

У цьому прямокутнику схематично розміщуються елементи кожного розвороту: текстові блоки, ілюстрації (різні за типами). Зображення маленьких мініатюр-розворотів допомагають подивитися на загальний вигляд

книжкового макету, створити власний ритм подання інформації, вибудувати композицію кожного розвороту і видання у цілому. Таким чином можна створити декілька варіантів одного розвороту і вибрати той, який більш органічно вписується в загальну композицію видання і створює цілісну збалансовану структуру.

Етап розкадровки видання:

1. Розподілення тексту. Текстовий блок розподіляється між розворотами видання. При цьому діють такі правила: речення не можна розривати та переносити на інший розворот, думка на кожному розвороті повинна бути закінчена, текстовий блок не повинен розтягуватися на всю сторінку, виходячи за згин розвороту. Текст аналізується і відокремлюються ключові моменти, які будуть проілюстровані.
2. Розміщення умовного зображення у тексті. Компонування тексту та зображення, визначення їх співвідношення і порядок розміщення. На цьому етапі можлива швидка і умовна промальовка елементів ілюстрації, для визначення її загального задуму.
3. Визначення типів ілюстрації. Використання різних типів ілюстрації допомагає створити ритмічну структуру ілюстрування, а також розставити візуальні акценти.

Після формування системи ілюстрування наступним етапом є опрацювання кожної окремої ілюстрації. Визначення системи ілюстрування вимагає обрання основної графічної манери, тобто умовно сформованих правил, залежно від яких будується зображення. До графічної манери відноситься загальне стилістичне рішення ілюстрації, техніка виконання та основна палітра кольорів.

Також при створенні серії ілюстрацій потрібно пам'ятати про цільову аудиторію. Цільова аудиторія формує психологічний чинник сприймання літературної та ілюстративної інформації, який впливає на характер оформлення видання.

Окремим етапом є підготовка макету книги до друку, який виконується за допомогою верстки майбутнього видання.

Верстка – це формування конструкції сторінок майбутньої друкованої книги. Існуючий текст складається із багатьох елементів – рядків, заголовків, підзаголовків, а також ілюстрацій. Завдання верстки полягає в органічному об'єднанні всіх цих елементів для легкого і зручного подання інформації.

Всі сторінки майбутньої книги повинні мати однаковий розмір. Блок тексту повинен органічно і структурно виглядати на сторінці, для цього потрібно грамотно виставити інтервали між рядками, словами і літерами.

Верстка виконується за допомогою схеми розкадровки, яка була створена на попередніх етапах розробки макету. Згідно з цим макетом поділяються текстові рядки, які формуються у невеликі текстові блоки і розміщується серія ілюстрацій. Верстка макету здійснюється за допомогою професійного текстового редактору – «InDesign».

Етапи верстки видання:

- Визначення формату майбутнього видання. Задаються розміри сторінки, виставляються поля та відступи, з урахуванням поліграфічних вимог до макету.
- Створення загального стилю оформлення і окремих елементів тексту, наприклад, заголовків. До цього етапу відноситься підбір шрифтів та його розмірів.
- Створення шаблонів оформлення різних текстових елементів. Часто оформлення заголовків відрізняються від основного тексту.
- Оформлення ілюстративних блоків та інтегрування їх у текст. На цьому етапі важливо сформувати закономірність, згідно якій буде сформований простір між тестом і зображенням
- Створення послідовності сторінок зручної для виготовлення друкованого продукту.

3.3 Засоби формування художньо-образних характеристик в проектуванні ілюстрацій дитячої книги

Перед початком етапу розробки серії ілюстрації був проведений аналіз видання і сформовано точне завдання від замовника.

Замовником був представлений пробний друкований макет видання, який включав літературний твір і серію різнопланових зображень на кожному розвороті видання. Зображення подавалися з метою вираження асоціативного ряду, який був пов'язаний зі змістом літературного твору.

Задання замовника полягало у створенні ілюстрацій одного стилю, які будуть орієнтовані на дитячу аудиторію і відповідати змісту тексту. Ілюстрації будуть доповненням до основного тексту і будуть виступати структурним і організовуючим елементом видання. Також був визначений формат видання – формат А4. Після узгодження замовлення був проведений аналіз тексту видання.

Перед тим як почати етап розробки ілюстрацій потрібно було ознайомитися зі змістом твору, його літературного напрямлення, визначити характерні особливості персонажів для формування образів.

Був зроблений висновок, що видання має науково-популярний характер. Літературним жанром видання є казка, до змісту якої входить інформація про хронічне захворювання – діабет, і основні етапи його лікування. Казка складається з розділів, кожен з яких відповідає певним реакціям в організмі пов'язаних з захворюванням.

Також був проведений аналіз особливостей сприйняття книги різних вікових категорій дітей та формування стилю зображення, яка зрозуміла дітям дошкільного і шкільного віку. Було проаналізовано приклади книг створені відомими дитячими виданнями.

Після проведення аналізу твору було прийнято рішення об'єднати весь текст у суцільний текстовий блок і створити органічну збалансовану структуру у якій поєднується зображення та текст. Таким чином був зроблений умовний варіант макету видання у програмі Word, який дав змогу визначити структур

тексту, розділити його на текстові блоки, а також визначити кількість ілюстративного матеріалу. Також на цьому етапі було визначено, що процесі оформлення книги слід виконати обкладинку, форзац, титульний лист, оформлення сторінок видання.

При розробці персонажів книги основним завданням було сформулювати образ, який є прототипом літературного образу, при цьому показати власне бачення його зовнішнього вигляду. На етапі ескізування проводився детальний аналіз характерних рис кожного персонажу:

- Зріст та розмір персонажів є однією з його характерних рис, а також сприйняття його віку. Для того щоб дитині було легше порівнювати себе з головними героями твору, їх малюють відносно пропорцій, наближених до дитячих. У процесі створення ілюстрацій для дипломного проекту було визначено, що вік головних персонажів буде наближений до підліткового, це пов'язано з тим, що цей віковий період знаходиться між дитинством та дорослим життям, що дозволяє створити образ який наближений до дитячого віку, поєднуючи його з незалежністю та самостійністю. Таким чином пропорції персонажів наближені до підліткових, при цьому зберігають деяку пухлість, що властиво для тіла маленьких дітей. Також частини тіла стилізовані і узагальнені: не мають реалістичної рель'єфності, верхні частини рук та ніг мають таку саму ширину як і нижні та мають згладженість ліній, пальці на руках показані умовно без деталізації.

- Риса лиця мають схожість між собою і складаються з однакових форм: голова, очі, вуха складають з круглих фігур – еліпс, коло. Ніс, брови та рот зображуються умовно, за допомогою контуру.

- При створенні дорослої фігури частини тіла мають видовжений характер, так лице стає більш овальним. Особливою відмінною рисою є промальовка губ. Також Використовуються елементи одягу, які вказують на вік, наприклад взуття на підборах. Ці характерні ознаки використовувалися для створення образу Медицини.

Всі повинні бути виконані в одній стилістиці для цього у формоутворенні були виділені такі риси: згладженість форм, побудова основних форм на основі геометричних фігур, спрощеність зображення рук на ніг, видовжена вузька шия, трошки збільшені розміри голови, відносно реальних пропорцій людини.

Сама стилістика зображення полягає у використанні кольорових плям, без використання контуру. Для кращого вираження фактури використовуються дрібний паттерн з простих форм та градієнт кольорів.

Процес створення ілюстрації складається з таких етапів:

- Розробка ескізних варіантів – схематичне зображення елементів ілюстрації
- Детальна промальовка ілюстрацій, з урахуванням особливостей характерних для стилю серії ілюстрації
- Відцифрування ілюстрації – переведення зображення в електронний варіант
- Редагування зображення у векторному редакторі
- Переведення чорно-білого зображення у кольоровий варіант
- Створення макету книги – компонування ілюстрації разом з текстом.

Редагування і промальовка ілюстрацій відбувалася за допомогою векторного редактору Adobe Illustrator. Процес роботи у програмі складався з таких етапів:

1. Створення артборду з розмірами формату А4.
2. Копіювання фотографії на перший «слой», регулювання прозорості зображення (зменшення її до 50-60 %), блокування «слою» і створення нового поверх нього.
3. Створення геометричних форм за допомогою інструменту «Rectangle Tool», «Shape Builder Tool».
4. Створення контуру елементів за допомогою інструментів «Pen Tool» та «Direct Selection Tool».
5. Редагування елементів ілюстрації.

6. Переведення контуру у заливку, підбір кольорів
7. Робота над ефектами: використання градієнту кольору, створення паттерну фактури, створення контрасту за допомогою використання додаткових тінювих плашок.
8. Кінцеве редагуванні всіх елементів ілюстрації.
9. Збереження ілюстрації у форматі «jpg».
10. Перенесення ілюстрації в текстовий редактор – InDesign, для створення електронного макету видання для друку.

Отже, можна зробити висновок, що робота над розробкою ілюстрацій дипломного проекту починалася з формування побажання замовника, щодо оформлення книги, ознайомлення змісту літературного тексту і вибору формату для майбутнього друкованого видання. А також з'ясування цільової аудиторії і вікових характеристик сприймання інформації. Після цього увага приділялася аналізу тексту, визначення моментів сюжету, які будуть проілюстровані.

Після цього процес роботи переходить до саме розробки серії ілюстрацій: вирішення стилістичних особливостей, продумування композиції і елементів кожної ілюстрації, розробка ескізів, деталізування і створення кінцевого контурний варіанту, до якого підбирається палітра кольорів.

Кінцевим результатом є отримання цифрової кольорової закінченої ілюстрації.

ВИСНОВОК

Для дитячої літератури важливе місце посідає оформлення і ілюстрування книги. Дитина робить свій вибір в залежності від зрозумілості і привабливості зображення. Ілюстрація для книги є візуальною мовою, яка супроводжує текст і відтворює історію у візуальних образах, які впливають на емоційний і психологічний стан дитини.

Кожен жанр дитячої літератури потребує ілюстративного оформлення, особливо науково-популярна література. Адже інформація, яка подається у цьому жанрі має певну специфіку. Для науково-пізнавальної літератури для дітей є важливою побудова структури, в залежності від якої будується цікава пізнавальна розповідь, яка базується на художній і науковій літературі і доповнюється яскравими художніми образами.

У висновку сформульовані основні підсумування по темі дипломного проекту: роль ілюстрації у дитячих науково-популярних виданнях.

Були проаналізовані наукові роботи пов'язані з темою процесу формування дитячого видання і особливостей дитячого психологічного розвитку: Ю.Ю Скрипова, С.М. Болховітінова, С. Іванов, О.В. Позднякова, М.П. Ефімова та інших.

Було виявлено, що дитяча аудиторія поділяється на вікові групи. Кожна з цих груп має певний психологічний рівень розвитку, який впливає на світосприйняття, яке, у свою чергу, є характерною особливістю, що визначає вибір книги і особливість її оформлення.

Під час роботи були виявлені особливості розвитку дитячої ілюстрації у різні історичні періоди, як на території України так і зарубіжних країнах. Було визначено, що розвиток ілюстрації на пряму залежав від історичних етапів формування книжкового видання. Тоді як перша згадка про дитячу книгу датується 1658 роком, після чого ілюстрація набуває популярності починаючи з XVIII століття.

Основний прогрес в оформленні книги припадає на XIX-XX століття, коли змінюється підхід до формування дитячих видань. У це період часу актуальною темою стає вивчення особливостей дитячої психології та визначення інтересів дитини, які впливають на формування літератури і ілюстративну складову дитячої книги. На цьому історичному етапі з'являються перші книги-іграшки і книги-картинки, які стають прототипами сучасних дитячих видань.

Були виявлені особливості тенденції розвитку дитячої ілюстрації, які формувалися на аналізі робіт відомих українських і зарубіжних дитячих ілюстраторів (А. Стефурак, В. Борігард, А. Джанікяна, М. Рудська та інші).

Було визначено, що сучасна дитяча ілюстрація має різнобічний підхід до створення художнього образу. Ілюстратор може не обмежувати себе у виборі стилю та техніки, важливим є створення індивідуального підходу до ілюстрування.

Був проведений аналіз художньо-образної і технічної складової видання. Було визначено структурні елементи книги і їх особливості оформлення. Були визначені особливості формування макету книги, проведена характеристика форматів книги, видів обкладинки та види брошурування.

Були визначені складові елементи ілюстрації, охарактеризовані основні стилі, художні техніки, а також визначені особливості використання кольору.

Була розроблена серія ілюстрацій до науково-популярної казки «Глюкоза та Інсулін у казковій країні Гармонії» Румеліди Л.Є. На прикладі серії були сформовані основні підходи до створення оформлення дитячого видання. Застосовані знання про особливості сприйняття дітей віком дошкільного віку і учнів молодшого класу. Сформовані художні образи, за допомогою визначення стильового, композиційного, технічного рішення.

Таким чином було сформовано твердження, що ілюстрація у будь-якому жанрі дитячої літератури відіграє значну роль. Вона формує візуальну мову, яка допомагає дитині краще зрозуміти інформацію подану у книзі, при цьому виконуючи навчальну і розважальну функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Книжкова графіка. Основні елементи книги. URL : <https://iskusstvoed.ru/2016/12/02/knizhnaja-grafika-osnovnye-jelementy-kn/> (дата звернення: 18. 04. 2021)
2. Іраїдіна. М Що таке ілюстрація? URL : https://skillbox.ru/media/design/obyasnyajem_chno_takoe_illyustratsiya/ (дата звернення: 20. 04. 2021)
3. Назайкін. А. Види ілюстрацій в тексті копірайтера. *Електронна лекція*. URL : http://www.nazaykin.ru/lekcii/copywriting/sozдание_texta/vidy_ill.htm (дата звернення: 20. 04. 2021)
4. Іванов. С. Основи композиції: посібник. Львів, 2013. 232с.
5. Петрова Л. І., Ліщинська А. Ю. Особенности редактирования научно-популярной литературы для детей. Стаття Білоруський державний технологічний університет. 2019. Серія 4. №2.с.84-88.
6. Зилевич Д.П. Редакторская подготовка изданий для детей: навчальний посібник. Мінськ, 2012. с.14
7. Класифікація науково-популярних видань. Їх загальна характеристика. *Електронна бібліотека*. URL : http://www.gumfak.ru/redakt_html/bilet/bilet17.shtml (дата звернення: 20. 04. 2021)
8. Болховітінова С.М. Композиція видань: Особливості проектування різних типів. *Навчальний посібник*. URL : <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook095/01/part-002.htm#i36> (дата звернення: 14. 05. 2021)
9. Науково-популярна література. URL : <https://ru.m.wikipedia.org/>
10. Дубіна Н. Оформлення наукових і технічних видань. 2001. URL : <https://compuart.ru/> (дата звернення: 14. 05. 2021)
11. Ілюстрування різних видів видання. URL : <https://poisk-ru.ru/s49986t20.html>
12. Скрипова. Ю. Ю. Общая характеристика научно-познавательной литературы для младших школьников. *Формирование профессиональной*

- компетентности учителя начальных классов в условиях вариативности начального общего образования: сборник статей по материалам III Межд. науч.-практ. конф. (г. Пермь, 2–3 марта 2010 г.). Пермь, 2010. С. 94-99.
13. Книжкова мініатюра древнього Єгипту. *Мережевий ресурс про мистецтво і культуру*. 2017. URL : <https://iskusstvoed.ru/2017/02/19/knizhnaja-miniatjura-drevnego-egipta/> (дата звернення: 15. 05. 2021)
14. Запорізький Січковий колегіум. Історія виникнення книжкової ілюстрації. *Електронна лекція*. URL: <https://zski.com.ua/shkilna-biblioteka/uroky-rekomendatsiji/istoriya-vynyknennya-knyzhkovoji-ilyustratsiji>
15. Купріянова Т.Г. Історія книжного дела в Європе: *навчальний посібник*. Москва. 2010. *Електронна версія*. URL : <http://www.hi-edu.ru/e-books/xbook797/01/about.htm> (дата звернення: 15. 05. 2021)
16. Короткий історичний огляд розвитку графіки: історія розвитку книжкової ілюстрації. *Файловий архів студентів*. URL : <https://studfile.net/preview/3963151/page:4/> (дата звернення: 16. 05. 2021)
17. Войтенко О. В. Українська гравюра у книжковій графіці. *Українська писемність та мова у манускриптах і друкарстві: матеріали наук. конф., м. Київ, 22 лист. 2010. Електронна версія*. URL : <http://vuam.org.ua/uk/>
18. Ткаченко Е.С. Возникновение книжной иллюстрации. URL : http://www.tsutmb.ru/nayk/nauchnyie_meropriyatiya/
19. Позднякова. О.В. Дизайн современной детской книги как искусство. *Гуманитарные науки. Философия, социология и культурология: збірник статей наук. конф. м. Вороніж, 2013. С 206-211.*
20. Ефімова М.П. Виникнення та етапи формування дитячої книги. Дизайн, дизайн-освіта. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2012. №8. С 12-14.
21. Історія розвитку книжкової ілюстрації. *Студентська бібліотека онлайн*. 2013-2021. URL : https://studbooks.net/722441/zhurnalistika/istoriya_razvitiya_knizhnoy_illyustratsii (дата звернення: 18. 05. 2021)

22. Тимошик М. С. Українські друкарі та їхня роль у ствердженні вітчизняної школи редагування та видавничої справи: *текст лекції для студ., інститут журналістики*. 2002.
23. Ківшар Т. Український книжковий рух як історичне явище (1917-1923 рр.): монографія, в. Логос, 1996. 344с.
24. Передирій В.А. Становлення української періодики для дітей: (на матеріалах журналу «Дзвінок», 1890–1914 рр.): збірник праць Науково-дослідного центру періодики / НАН України; за ред. М.М. Романюка. Львів, 1996. С. 117–125.
25. Гнідець У.С. *Всеукраїнський центр дослідження дитячої літератури та підтримки читання*. URL : <http://hnidets.at.ua> (дата звернення: 18. 05. 2021)
26. Гошовський Б. Українська дитяча література. Ч. 2. *Від літописних переказів до байкарів XVII-XIX ст.* Торонто, 1966. Електронна версія. URL : http://www.interklasa.pl/portal/dokumenty/r_mowa//strony_ukr01/lit_dziec.htm (дата звернення: 20. 05. 2021)
27. Зозуляк Р.В. Виховання моральних рис молодших школярів Галичини засобами української дитячої літератури (1900–1939 рр.): автореф. дис. на здобуття ступеня канд. педагогічних наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки», Івано-Франківськ, 2005.
28. Малі друзі (журнал) . *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL : http://uk.wikipedia.org/wiki/Малі_друзі. (дата звернення: 18. 05. 2021)
29. Юринець В. Є. *Методологія наукових досліджень: навч. посіб.* Львів, 2011. 91с.
30. *Элементы книги, или что у книги как называется: навч. посіб./ за ред. Л.Б. Анісімової.* Поронайськ: МБЦУК, 2017. 9 с.
31. *Елементи конструкції книги. Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL : http://uk.wikipedia.org/wiki/Елементи_конструкції_книги.
32. Вибір формату книги та інших параметрів : правила та рекомендації. *Сервіс друкованого і електронного самвидаву*. URL : <https://primepublish.ru/formaty-knig> (дата звернення: 20. 05. 2021)

- 33.Эллис Элина. Взрослая книга о детской иллюстрации : как нарисовать свою яркую историю. Москва: МИФ,2020. 240с.
- 34.Матеріальна структура книги. *Файловий архів студентів*. URL : <https://studfile.net/preview/5264486/page:31/>
- 35.Ілюстрація: види, техніки. *Юніум - навчальна платформа*. URL : <http://learn.unium.ru/uniumdesign/design1/lesson3/> (дата звернення: 21. 05. 2021)
- 36.Кнабе.Г.А. Энциклопедия дизайнера печатной продукции.*Профессиональная работа*: навчю.посіб. Москва: вид. дім Вільямс, 2006. 726 с. *Електронна версія*. URL : <http://hi-edu.ru/e-books/xbook870/01/about.htm> (дата звернення: 20. 05. 2021)
- 37.Фальцювання - що це таке? трохи відомостей. URL : <https://uk.campwaltblog.com/3949906-folding-what-is-it-some-information> (дата звернення: 20. 05. 2021)
- 38.Фальцовка надрукованої продукції. *Файловий архів студентів*. URL : <https://studfile.net/preview/5601367/page:30/> (дата звернення: 21. 05. 2021)
- 39.Особенности проектирования разных типов изданий: навч. посіб./ під.заг.ред. Болховітінової . Могильов: МГУП, 2000. 166с.
- 40.Види брашурування. URL : <https://huss.com.ua/ru/typy-kreplenyi-dlya-pechaty-knig-bloknotov-i-katalogov/> (дата звернення: 19. 05. 2021)
- 41.Таємниці дитячої ілюстрації. *Навчальна платформа*. URL : <https://kalachevaschool.ru/reads/illustration> (дата звернення: 20. 05. 2021)
- 42.Стили ілюстрацій - як розвинути свій стиль. Живи творчістю - Соціальна мережа художників і ілюстраторів. URL : <https://wearts.ru/magazine/316-stili-illyustratsiy-kak-razvit-svoy-stil> (дата звернення: 21. 05. 2021)
- 43.Найкращі дитячі ілюстратори незалежної України. URL : <https://bokmal.com.ua/books/najkrashhi-dytjachi-ilustratory-nezalezhoji-ukrainy/>
- 44.Беатріс Алеманно , автор-ілюстратор. *Навчальна платформа*. URL : <https://www.bl-school.com/blog/beatrice-alemagna/> (дата звернення: 20. 05. 2021)

45. Основні характеристики кольору. *Академія кольору*. URL :

<https://www.koloristika.in.ua/> (дата звернення: 18. 05. 2021)

46. Цукровий діабет: що варто знати та як вберегтися. *Центр громадського*

здоров'як МОЗ України. URL : [https://www.phc.org.ua/news/cukroviy-diabet-](https://www.phc.org.ua/news/cukroviy-diabet-scho-var-to-znati-ta-yak-uberegtisya)

[scho-var-to-znati-ta-yak-uberegtisya](https://www.phc.org.ua/news/cukroviy-diabet-scho-var-to-znati-ta-yak-uberegtisya) (дата звернення: 20. 05. 2021)

47. Видання. *Вікіпедія – вільна енциклопедія*. URL :

<https://uk.wikipedia.org/wiki/Видання> (дата звернення: 20. 05. 2021)